moteris

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

5 1971 rugsėjis spalis

TURINYS

A. Tyruolis	Lietuvė moteris pasaulinėje literatūroje	2
J. Eretas	Iždagų Uogintai (5)	5
”	Fragmentai iš flamų poezijos (eil.)	7
P. Gaučys	Apie pasirinkimą meilėje	8
D. Petrutytė	Vaiko auklėjimas šeimoje (3)	13
S. V.	Dažnai pasigendu	15
A. Saudargienė	Penkios kapeikos	16
K. Grigaitytė	Aušra — Kaunas — Toronto	17
K. Leonaitienė	Kauno “Aušra” Toronte	19
• Naujos knygos	Pr. Naujokaitis — A. Lukšytės pirmoji knyga “Kalnų velnias”	20
	T. B. Mikalauskas — Moters asmenybė	21
• Moterys pasaulyje		22
• Lietuvoje		23
• Gyvenamoji aplinka	Veda A. Yčienė	25
• Šeimininkių kampelis	Veda A. Murauskienė	26

ILIUSTRACIJOS

Duerer	Autoportretas	1
”	Motinos portretas	1
Pretorius	Prūsės	2
K. Ruseckas	Lietuvaitė	3
J. Gervytė	Kilimėliai	4
A. Každailis	Iliustracija	7
B. Žilytė	Iliustracija	7
Botticelli	Moteris	8
Rubens	Vyras ir žmona	9
Barlach	Motina	11
L. Richter	Iliustracija	12
V. Ignas	Vaikai	13
J. Paukštienė	Madona	14
M. Kumpytė	Vaikai	16
J. Mozūraitė	Jaunimas	17

“MOTERIS” LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS 1971 m. Nr. 5 (83)

REDAKCINĖ KOLEGIJA

NORA KULPAVIČIENĖ
redaktorė

ZUZANA DAUGVAINIENĖ
kalbos taisytoja

ZITA DIDŽBALIENĖ
korektorė

skyrius veda

A. YČIENĖ, I. KAIRIENĖ, E. KRIKŠČIŪNIENĖ, L. MURAUSKIENĖ

BRONĖ PABEDINSKIENĖ
administratorė

LEIDŽIA KANADOS LIETUVIŲ KATALIKIŲ MOTERŲ DRAUGIJA

Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto 4, Ont. Kanada. Spaudė “Žiburių” spaudos bendrovė, Toronto, Ontario. Prenumerata metams $5.00; garbės prenumerata $10.00.

Viršelis — aukštaitiškas audinys.

Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

“MOTERIS” Lithuanian Women’s Magazine. 1971 m. Nr. 5 (83) Printed by “The Lights” Printing and Publishing Co. Limited in Toronto.

moteris

1971 Nr. 5 (83)

DUERER

1471–1528

Albrecht Duerer — Šiaurės Europos renesanso pradininkas ir vienas iš genialiausių menininkų. Nuo jo gimimo šįmet sueina 400 metų. (Autoportretas ir Motinos portretas).

LIETUVĖ MOTERIS PASAULINĖJ LITERATŪROJ

A. TYRUOLIS

1

Kartu su Lietuvos iškilimu rašytinėj istorijoj pasirodo ten ir lietuvė moteris kaip savo tautos atstovė. Kaikurių mūsų žymiųjų moterų vardai užtinkami jau ankstyvose Vakarų Europos eiliuotose istorinėse kronikose, turinčiose kiek ir literatūrinės vertės. Taip "Eiliuotoji Livonijos kronika" (iš XIII šimt.) pakartotinai mini Mindaugo žmoną Mortą, kuri ypač buvo palanki Lietuvos krikštui, kaip tai matyti iš jos, tuo reikalu pas Mindaugą atvykusio Livonijos magistro ir jo palydovų, priėmimo bei pasveikinimo:

Meilingai žengusi į menę,
Pasveikino jį karalienė
Ir brolius tuos drauge,
Kur jį lydėjo kelyje.

Vėlesnėj Vygando iš Marburgo kronikos lotyniškoj versijoj (vokiško eiliuoto originalo tėra likę tik keli fragmentai) minimas tragiškas Vytauto Didžiojo motinos Birutės likimas — paskandinimas (priešingas dabar priimtai pažiūrai), kuriam pagrindo greičiausia bus davęs Vytauto skundas prieš Jogailą XIV šimtm. pabaigoj.

Šios ir kitos po jų sekusios žymiosios lietuvės moterys vėliau randa plataus atgarsio jau romantizmo metu XIX šimt. O to literatūrinio judėjimo išvakarėse su lietuviška daina į visuotinės literatūros plotus iškyla nežinomoji, anoniminė lietuvaitė.

Daina — didelė kultūrinė, dvasinė vertybė. Dainuodama lietuvaitė meldžiasi, sako dainų tyrinėtojas U. Katzenelenbogen ("The Daina", 1935). Rusų poetas K. Balmontas (mir. 1943), savo eilėse nuoširdžiai apdainavęs Lietuvą, lietuvių dainoj randa ir marianinių bruožų ("Mercure de France", 1929).

Žymusis vokiečių literatūros kritikas J. G. Herderis (1744—1803), pats kilęs iš Rytprūsių, keletą metų gyvenęs Rygoj ir rinkęs lietuvių dainas savo rinkiniui "Tautų balsai dainose" (1778), lietuviškos dainos kūrėją lietuvaitę palygino su žymiąja klasikinių laikų graikų poete Sapfo: "Jeigu ponia Sapfo ir lietuvaitė panašiu būdu dainuoja, iš tiesų jų dainos taisyklės turi būti tikros, jos yra meilės prigimtis ir eina iki tolimiausių žemės kampų" ("Apie viduriniosios anglų ir vokiečių poezijos panašumus").

Į minėtuosius "Tautų balsus dainose" Herderis įdėjo keletą tokių lietuvių dainų, kuriose lietuvaitė pasireiškia visu savo būdo ir likimo žavumu. Prie tų dainų priklauso ir "Dukros atsisveikinimas", prasidedąs žodžiais:

Aš atsisakiau savo močiutei,
O aš nuo pusės jau vasarėlės.
Ieškok, močiute, sau verpėjėlės,
Sau verpėjėlės ir audėjėlės.

Šia daina, ją paskaitęs dr. Lessingo "Literatūros laiškuose" (XXXIII), susižavėjęs didysis vokiečių poetas J. W. Goethe (1749—1832). Su labai mažais pakeitimais jis ją įsidėjo į savo vaidybinį kūrinį "Žvejė". Ši ištekančios lietuvaitės daina, jai atsisveikinant su įprasta gimtųjų namų aplinka, minėtą kūrinį suvaidinant, buvo padainuota Tiefurto slėny, netoli Veimaro, klausant rinktinei valdovo dvaro publikai. Tai dainai buvo sukurta speciali melodija, kuri ir dabar tebesaugoma Goethės archyve Veimare. Taip per Herderio ir Goethės raštus lietuvaitė su savo daina išplaukė į "plačiuosius vandenis" — į pasaulinę literatūrą.

Tautosakininkas J. Tetzneris savo veikale "Slavai Vokietijoj" (1902) spėja, kad ir kitas didis vokiečių poetas Fridrikas Šileris (1759—1805) pagal minėtą lietuvaitės atsisveikinimo dainą kūręs Joanos (Joanos Arkietės) atsisveikinimą savo dramoj "Orleano mergelė", kur iš tiesų tarp tų dviejų atsisveikinimų esama panašumų: Joana dainuoja:

Sudiev jums, kalneliai ir mylimos lankos,
Jūs malonūs ir ramūs slėniai, sudiev!
Jūs mano tyliojo džiaugsmo vietelės,
Jus palieku jau aš amžinai. (I v., III sc.).

Prancūzų kilmės poetas, rašęs vokiškai, Adelbert Chamisso (1787—1858) savarankiškai perkūrė keletą lietuvių dainų lietuvaitės ir lietuvės moters motyvais. Toms dainoms poetas davė nuosavą interpretaciją. Kur mūsų dainoj serganti mergaitė abejoja mylimojo ištikimumu po jos mirties, ten Chamisso eilėse "Ištikimoji meilė" vietoj vieno atsiranda abiejų kapai. Poetas ypač žavisi lietuvės motinos meile, iki mirties gedint kare kritusio sūnaus.

Prancūzų poetas Victor Hugo (1802—1885), paskaitęs Herderio rinkinį, o gal ir Rėzos "Dainas" (1825) vokiškam vertime, rašo eilėraštį "Jaunai mergaitei", kur motto ima lietuvių dainos žodžius "Dainuok, sesyte, ko nedainuoji? Ar ne pirmosios tavo dienelės?" ir kur į mėlynų akių mergaitę sudeda lietuvaitės sielos bruožus: graudų atsisveikinimą su gimtaisiais namais ir viltingą ateities ryžtą.

Lietuvių daina, o su ja ir šauniąja lietuvaite žavėjosi tokie ano meto poetai ir rašytojai, kaip rusų Puškinas, anglų Walter Scott, amerikiečių Longfellow, čekų Zeyer ir kiti.

2

Su romantizmu, įsigalėjusiu pasaulinėj literatūroj XIX šimt. pirmajame ketvirtyj, iškyla herojinės, karžyginės lietuvaitės paveikslas visuotinėj literatūroj. Dabarties nykumai atsverti romantizmas paguodos

jieškojo tolimoj, didingoj, išidealizuotoj praeityj. Heroinės lietuvės vaizdą savo kūryboj mums rodo ypač Lietuvai palankesni arba iš jos istorinių sričių kilę poetai. Tai buvo metas, kai Lietuvą buvo pasivergusi carinė Rusija.

Pirmiausia čia tenka minėti Adomą Mickevičių (1799–1855), kilusį nuo Naugarduko iš senos lietuvių giminės, bet rašiusį lenkų kalba ir tuo būdu priklausantį lenkų literatūrai. Mickevičius savo lietuviškų motyvų kūryba davė toną ištisam šimtmečiui. Jau savo ankstyvoj romantinėj poemoj "Gražinoj", rašytoje dar Kaune (1823), Adomas Mickevičius rodo herojinės lietuvės paveikslą. Pats kūrinys paremtas ne tiek istorine tikrove, kiek padavimais bei poeto vaizduote. Gražina, Naugarduko kunigaikščio Liūtauro žmona, jau nuo pat mažens mokėsi mylėti savo tėvynę Lietuvą ir kaip ją ginti nuo priešų:

Moterų darbą, ratelį, siuvimą,
Žaidimus, juoką paniekinus, ima,
Būdavo, noriai trimitą ir plieną;
Taip ant žemaitiško žirgo po tankų
Mišką ji, būdavo, kartą ne vieną
Vyriškuos rūbuos, su sakalu rankoj,
Jodo medžiodama drąsiai per dieną.

Kadangi Liūtauras, norėdamas užimti Lydą, buvo sudaręs sutartį su kryžiuočiais prieš Vytautą, Gražina, užbėgdama šiam planui už akių, sulaiko kryžiuočius, nors ir pati žūva, garbingai gelbėdama tėvynę nuo priešų. Tokia buvo Gražina, galėjusi duoti pavyzdį Joanai Arkietei, gelbėjusiai Prancūziją nuo anglų invazijos. Pats Liūtauras pripažįsta Gražinos žygio kilnumą:

Jis tarias "Ar žinot, kas toji,
Kuri nuo laužo Anapilin žengia?
Tai Gražina, moteris-herojė!
Kerštą išpildžiau, bet jis neįstengia
Sugrąžint širdžiai ramybės!" Suriko,
Šoko į laužą ir dūmuos pranyko . . .
Nėr žmogaus tarp tų Naugarduko plotų,
Kuris apie Gražiną dainos nežinotų:
Dainuoja kanklininkai, kartoja mergaitės,
Kovos gi vietą mena laukų lietuvaitės.

Taip pat ir kitoj istorinėj poemoj "Konrade Valenrode" (1828) A. Mickevičius pavaizdavo lietuvaitę, Kęstučio dukterį Aldoną, kuri ištekėjo už kryžiuočių pagrobto suvokietinto lietuvio, o jam žuvus užsidarė vienuolyne. Kryžiuočių magistro Konrado Valenrodo (kadai jų pagrobto Alfo) pamilta, ji laikos ištikimybės priesaikai:

Aš prisiekiau, įėjusi tan rūman,
Kad lig mirties šio bokšto neapleisiu.
Negundyk, mano mielas, to nekeisiu,
Ką Dievui iš širdies buvau žadėjus.

Adomo Mickevičiaus kūryboj neliko be atgarsio ir garsioji sukilėlių vadė Emilija Plateraitė (1806–1831). Jos atminimui parašė eilėraštį "Pulkininko mirtis"" (1832), kuriame primena, kad net senieji Kosciuškos kariai jos verkę. Kaip ir Gražinos atveju, poetas pagaliau atveria šios karžygės paslaptį:

O tas vadas, nors kareiviškuos rūbuos,
Kokiu veidu mergaitės žavingu!
Kokia krūtinė! — Ak, tai buvo mergaitė,
Tai lietuvė, mergaitė - karžygė,
Sukilėlių vadas — Emilija Plateraitė.

Tuo pačiu metu, romantizmo paskatintas, Liudvikas Rėza (1776–1840) savo vokiškai rašytose baladėse "Ona ir Vytautas", "Kęstutis ir Mylinė" kėlė žymiųjų lietuvių moterų pasiaukojimą, gelbstint didžiuosius mūsų tautos vyrus iš nelaisvės, kad ir laisviau interpretuodamas istorinius įvykius. (Pirmoji šių baladžių atspausdinta "Moteryje", 1968, nr. 1; antroji dr. M. ir V. Anysų knygoj "Žymios lietuvės moterys", 1970).

Vytauto Didžiojo motiną Birutę ir jo seserį Ringailę (Ringalę) savo poetiniuose kūriniuose aprašė lenkų rašytojas ir istorikas Ignacas Kraševskis (1812–1887), savo romantiniais raštais turėjęs nemažos įtakos mūsų aušrininkams. Nemažo atgarsio, ypač lenkų literatūroj, susilaukė paskutiniojo Jogailaičio Žygimanto Augusto žmona karalienė Barbora Radvilaitė (Odyniec, Felinski, Rydel ir kiti).

Žymusis rusų romantizmo atstovas Mykolas Lermontovas (1814-1841) savo romantinėj poemoj "Lietuvaitė (1830) pavaizdavo karžygišką lietuvaitę, kuri turi panašumo su A. Mickevičiaus Gražina. Poemos siužetas imtas iš senos rusų kronikos apie lietuvių rusų kovas. Rusų nelaisvėn patekusi lietuvaitė Klara (Skaistutė) ilgisi Lietuvos, kaip ir A. Mickevičiaus "Konrado Valenrodo" Aldona:

Gėrybėm nuostabiom ši aukštuma
Akims smagi, tik širdžiai svetima:
Giraitėj vandenį užtiksi gryną,
Tik upės tos Nerim čia nevadina.
Ir vėjas šlamesiu žolės švelniu
Neatneša man Lietuvos dainų.
Ne, ruse, meilės man nereik tavos,
Kas dovanos be laisvės mylimos?

K. RUSECKAS

LIETUVAITĖ

O, kadgi dabarties lietuvaitės (tėvynėj ir svetur) paklausytų Lermontovo herojės, tos šauniosios lietuvaitės, balso nepulti į svetimųjų vyrų glėbį!

Praeito šimtmečio pabaigoj lietuvaitės balsas, šaukiantis laisvės, pasigirdo tolimojoj Italijoj iš A. Ghislanzoni operos "Lietuviai" (1874), kurios siužetas imtas iš A. Mickevičiaus "Konrado Valenrodo" ir kurios muziką sukūrė A. Ponchielli. Pastatyta Milane, opera turėjo didelio pasisekimo, kartu toj pietų padangėj pagarsindama ir pavergtos Lietuvos vardą. Pačiu tamsiausiu Lietuvai priešaušrio metu Aldona maldauja Dievą laisvės tėvynei:

Maldaujam, o Dieve! Šią varganą dieną
Prikelki į kovą tu brolį kiekvieną!
Teskamba vėl balsų šimtų šimtai:
Ak, tėvynė laisva!
Tėvynė vėl laisva!

Apie tą patį metą čekų rašytojas Julius Zeyeris (1841-1901) savo romantinėj poemoj "Algirdas Geištaras (1881) pavaizdavo Oną Jogailaitę (mir. 1547), kurią tragiškai buvo pamilęs romantinis Lietuvos riteris.

Į dar tolimesnę praeitį leidosi latvių rašytoja Aspazija (1868-1943) savo "Vaidilute" (1892), kur pavaizduotas Algirdo dukters Mirgos kilnumas, savo priešams dovanojant gyvybę.

3

Žvelgiant į mūsų gyvenamojo amžiaus laikus, matyti, kaip visa eilė, daugiausia kaimyninių poetų, lietuvaitei skyrė savo poezijos posmus. Vieni iš jų jos ieškojo mūsų dainoje, pratęsdami Herderio susižavėjimą ja, kiti jai reiškė savo individualius jausmus.

Taip lietuvių kilmės vokiečių poetas A. K. Tielo (Kurt Mickoleit, 1874-1911) ne vieną eilėraštį skyrė lietuvaitei, ją dažniausiai iškeldamas iš liūdesio kupinos dainos ir vėl nukeldamas į neoromantinę mitologinę tikrovę, kaip šit:

Jie sako, kad aš mirsiu —
Tokie išbalę mano skruostai.

Baltieji skroblai šnera —
Tie skroblai mano broliai.

Saulutė šypsos meiliai,
Jos spinduliai — mano sesutės.

Ir kai naktis apdengia
Man aksomu daržėlį,

Ateina mylimasis,
Suspindęs sidabru —

Bučiuoja jis mane ir šypsos —
O mano temstantis daržėli! (Ligonė)

Į tokią pat mitologinę praeitį nukelia savo auklę lietuvę iš Nemuno Pakalnės iš Rytprūsių kilusi rašytoja Agnes Miegel (1879-1964) savo "Senojoj tėviškėj". (Atspausdinta "Moteryje" 1970, nr. 1).

Pirmojo pasaulinio karo metu Lietuvoj gyvenęs vokiečių poetas Richard Dehmel (1863-1920) poetiškai perkūrė pluoštą mūsų dainų, kuriose gražiai atsispindi lietuvaitės dalia. Su tokia gilia dvasine kultūra, sakė Dehmelis, Lietuva verta nepriklausomybės, ir barė vokiečius, kad jie iš Lietuvos išvarę rusiškąjį velnią, bet pakvietę prūsiškąjį (vokiškąjį) Belzebubą...

Per visą prancūzų poeto Oskaro Milosz-Milašiaus (1877-1939) kūrybą eina jo jaunystėj pamiltos lietuvaitės vaizdas. Kilęs iš istorinių Lietuvos sričių, Milašius tą vaizdą visam gyvenimui nusivežė į tolimąją Prancūziją:

Kodėl šypsais man senos lempos atspindy
Ir kodėl ir kaip tu mane atpažinai,
Mergaite su arkangelo antakiais, iš toli,
Su žydrais antakiais juoke ir atdūsy.

(Vaikystės žemėj)

Latvių poetas Antons Austrinš (1874-1934) ne vienam lietuviškais motyvais rašytam eilėrašty prisimena ir lietuvaitę, kurios būdo malonumas liksiąs niekad neužmirštamas:

Jos pasveikinimas malonus
Mena praeities šaunius sapnus.
Sužiba akimirksnis žavus —
Jis ilgai atsiminimuos bus.

(Lietuvaitei)

Ekstatiškai susižavėjęs tiek fiziniu, tiek dvasiniu grožiu, lietuvaitei savo šaunius posmus skiria žydų poetas Leiba Neidus (1890—1918):

O geltonplauke, mano tu graži mergaite,
Pati lemtis tave čia atvedė,
Ir į visas pasaulio brangenybes
Neišmainyčiau aš tavęs, neišmainyčiau...

("Lietuviškos arabeskos", 1924)

Su Lietuva artimai susijusi rusų poetą Eugenijų Škliarą (1894-1941) labiausiai žavi lietuvaitės liūdnas gailestingas šypsnys:

Ar aš tave mylėjau už tavo žydrą-žydrą žvilgsnį,
Už šilką antakių, už garbanas gelsvas plaukų, —
Aš nežinau, — bet už juokaujantį
nusiminimo mirksnį —
Tam šypsniui gailiajam jaunystę dėjau ir dedu!...

("Lietuva — auksinis vardas", 1926)

*
* *

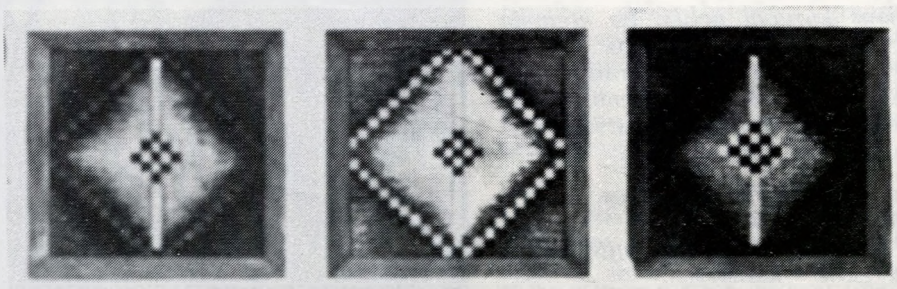

J. GERVYTĖ KILIMĖLIAI

IŽDAGŲ UOGINTAI

(ISTORINIS ŠKICAS) (5)

PETRONELĖ UOGINTAITĖ

JUOZAS ERETAS

C. Trečioji karta:

Lūžis ir išbarstymas

Šios antros generacijos atžalynas nebuvo skaitlingas. Dažnai pasitaiko, kad tėvai tiek išaikvojo giminėje sukauptas fizines bei dvasines jėgas, kad vėliau vaikai negali girtis nei žymesniu gajumu, nei gabumais. Uogintų atveju dar pažymėtinas kun. Antaną ir vienuolę Petronelę saistęs celibatas. Prie to dar prisidėjo, kad Kunigunda nebuvo ištekėjusi ir Pranas teturėjo vieną vaiką. Tai būdingas pavyzdys kaip į "inteligentus" prasimušę šeimos nariai tampa mažavaikiais arba net bevaikiais. Gyvenimas parodo, kad tokiais atvejais prieauglis vėl turi kilti iš kaimo. Tą faktą patvirtina ir Uogintai, nes Iždaguose pasilikęs Juozas turėjo šešius ilgiau gyvenusius vaikus ir Pakarbūdžiuose įsikūrusi Marijona — jų septynetą. Iš pastarųjų itin pažymėtinos dukterys: Ona ir Marytė.

1. Ona Jakaitytė - Eretienė (1898–1954)

Nors Ona užgimė Pakarbūdžiuose, ji pirmą savo vaikystę praleido Iždaguose, nes seneliai, norėdami palengvinti jaunos motinos naštą, naujagimę pasiėmė pas save. Ten, motinos tėviškėje, ji praleido pirmus septynerius (ar aštuonerius) savo gyvenimo metus. Jie jai taip giliai įspaudė iždagiečių bruožus, kad ji per visą amžių daugiau dvelkė uogintiniškumu negu jakaitiškumu.

Auklėjama stambų ūkį valdančių šeimininkų bei jų mokslus einančių vaikų, ir ji pati buvo nužiūrėta į "inteligentus". Čia, kur suplaukė dvasios srovės ne tik iš Marijampolės gimnazijos ir iš Seinų kunigų seminarijos, bet ir iš Tartu universiteto ir net iš tolimos Šveicarijos vienuolyno, Ona vis labiau tolo nuo savo senų tradicijų varžomos gimtinės. Tad nenuostabu, kad ji sugrįžusi į Pakarbūdžius jautėsi nejaukiai, net svetima, ko sekmėje ji ir čia neišėjo iš Iždagų dvasios pasaulio. Dėlto ji po kelių metų mielai persikėlė į Marijampolę pas "juodąją tetą".

Dar stipresnis magnetas buvo Šatrijos Ragana, apie kurios veikalus ji dar Uogintynėje buvo girdėjusi. Sutikti tokią garsenybę ir dar būti jos mokine O. Jakaitytei buvo tikra laimė, nors ji tuomet dar pilnai nesuvokė Pečkauskaitės reikšmės. Lankydama 1907 m. "Žiburio" draugijos įsteigtą, poeto kun. K. Gustaičio globojamą, nuo 1909 m. Šatrijos Raganos vedamą progimnaziją, Ona pradėjo gyventi naujos, išprusintos lietuvaitės gyvenimą, į kurį ta nuostabi auklėtoja savo mokines traukte traukė. Nesunku suprasti, kad čia šalia tokios dvasintojos Uogintaitei vis labiau teteko motinos — maitintojos rolė. "Mes buvome — taip mano žmona vėliau pasakodavo — sužavėtos panelės kultūringumu, kilnumu bei kuklumu, bet kartu ir nustebintos jos griežtais moraliniais reikalavimais. Ji — ne be feminizmo priemaišos — mums įdiegė moterišką savijautą bei savigarbą, ir meilę pieše romantiškomis spalvomis". Čia ji per šešerius metus į jaunas sielas sėjo tą sėklą, kuri nepriklausomybės laikais nešė gausų derlių, nes žymi jos gimnazisčių dalis vėliau baigė mūsų universiteto Filosofijos skyrių, kur daugumas jų ruošėsi mokyklose eiti jos pėdomis. Vėliau jos, tapusios visuomenininkų žmonomis, sukūrė tokius židinius, padėjo sukultūrinti kraštą. Gaila, kad 1915 metais karas nutraukė šią Pečkauskaitės misiją, kas Oną vertė grįžti į savo tėviškę.

Karo viesului praūžus ir Lietuvai prisikėlus, Marijampolė kultūriniai vėl atsigavo, nes ten 1918 m. ėmė šviesti, kad ir tik trumpai, nauja šviesa — kun. J. Matulevičius, MIC. Mes jau girdėjome, kad jis dar Friburge bandė tiesti pagrindą moterų vienuolynui, kas jam — ingenbohlietei Uogintaitei padedant — tepavyko Marijampolėje. O ši, jieškodama naujai kongregacijai prieauglio su aukštesniu išsilavinimu, nūnai antrą kartą iš Pakorbūdžių atsikvietė Oną, kad ji baigtų čia gimnaziją.

Pagal kvietėjos planus augintinė vėliau turėjo dėstyti vienuolyno keturklasėje mokykloje. Ji tikėjosi, kad Ona su laiku įstos į kongregaciją, kur turėjo ruoštis dar atsakingesnėms pareigoms. Galima tad suprasti, kaip teta nusivylė supratusi, kad augintinė nėra linkusi vienuoliškam gyvenimui. Ir tikrai, vietoje tapti postulante, ji 1920 m. baigusi gimnaziją išvyko į Lazdijus, kur kun. M. Gustaitis, tenykštės "Žiburio" mokyklos direktorius, jai pavedė žemesnėse klasėse dėstyti kalbas.

Nors Ona ir gerai suprato tetos lūkuriavimus, ji betgi labiau buvo linkusi pasekti Pečkauskaitės pavyzdžiu, nes ką gali pasiekti naujoji inteligentė ir be vienuolyno, tai visa savo veikla parodė Židikų "vienuolė". Tokie samprotavimai ir buvo Oną nuteikę priimti kun. Gustaičio pakvietimą. Jįjį galima laikyti Pečkauskaitės dvasios broliu, kuris, kaip ir ji buvo studijavęs Friburge, o dabar kaip "Balandis" — toks buvo jo pseudonimas — skraidė viršum tų pačių literatūros laukų, kuriuose ir Šatrijos Ragana buvo įsiamžinusi.

Dzūkuose išbandžiusi savo pedagogines jėgas, Ona, norėdama moksle pasitobulinti, 1922 m. persikėlė į Kauną, kur stojo į naujai įkurtą Lietuvos Uni-

versiteto Teologijos-Filosofijos fakultetą. Ten ji, Filosofijos skyriuje, kur susispietė katalikų jaunimo elitas, pas Šalkauskį ir Reinį studijavo pedagogiką su psichologija, o pas Jablonskį (ne fakulteto narį) lietuvių kalbą ir vėliau dar pas Mykolaitį-Putiną atitinkamą literatūrą. Kartu ji pas šio rašinio autorių klausė germanistiką, neužmiršdama kaikurioms paskaitoms užsukti dar ir į Dovydaičio auditoriją.

Pas visus dėstytojus Ona sutiko Pečkauskaitės idealus, kurių kupinas buvo visas Filosofijos skyrius. Buvo tad visai natūralu, kad jis 1928 m. jai suteikė garbės daktarato laipsnį. Tie idealai buvo siela ir studentų ateitininkų menininkų draugijos, "Šatrija" pavadintos, kuri ne tik savo vardu, bet ir — Šalkauskio suformuotu — šūkiu "Menas grožiui, grožis — gyvenimo tobulumui" dvelkte dvelkė Šatrijos Raganos dvasia.

Kadangi Ona dabar turėjo verstis savo lėšomis, ji, iki ištekant mielai naudojosi viena tų stipendijų, kurias sintautiškis ir tolimesnis jos giminaitis, senas friburgiškis, kun. Juozas Vailokaitis (1880–1953) buvo skyręs studentams. 1926 m. gerai išlaikiusi baigiamuosius egzaminus, dar — kartu su Juozu Keliuočiu, irgi šatrijiečiu — Grenoblio universitete taip išsitobulino romanistikoje, kad vėliau sekmingai galėjo dėstyti "Pavasario" Federacijos Kaune laikomoje gimnazijoje suaugusiems ir toliau "Žiburio" gimnazijoje Šakiuose. Zanavykijoje vyresnė jos kolegė buvo "rudoji teta", kur gyvenimo kelias ją dar kartą suvedė su Uogintais, kuriems per visą amžių liko dėkinga už globą bei paramą.

1925 m. pavasarį Ona ištekėjo už šio istorinio škico braižytojo, o 1941 m., nenorėdama patekti į Sovietų vergystę, ji kartu su savo šeima išvyko į vyro gimtinę. Nors jai ir buvo graudu, kad toliau negalėjo prisidėti prie savo tautos jaunimo auklėjimo, ji guodėsi bent tuo, kad galėjo alsuoti laisve tos šalies, kur mokė Foersteris ir mokėsi Pečkauskaitė. Tėvynės jaunimą jai atstojo jos vaikai, kuriais ji labai džiaugėsi, juo labiau, kad trys iš to penketuko irgi tapo mokytojais. Šis džiaugsmas betgi nepajėgė numalšinti Lietuvos pasiilgimo, kuris 1954 m. Bazelyje galutinai nualsino jos mirtinai pavargusią širdį.

2. *Marija Jakaitytė - Jakaitienė (g. 1901)*

Uogintų dvasia inspiravo ir Marytę, Onos jaunesnę seserį. Žvali ir energinga būdama, ji Nepriklausomybės užuomazgoje savo iniciatyva atidarė kaimo mokyklą ir joje mokytojavo, nors aukštesnio mokslo nebuvo ėjusi ir jokio diplomo neįsigijusi. Bet jai atrodė, kad nepaprastais laikais ir kaimo mergaitei reikia veikti nepaprastai.

Ji greitai krito į akį ir kun. J. J. Jakaičiui (1886–1965, neginimei), taip pat kilusiam iš Sintautų parapijos. Apie 1920 m. laikinai sugrįžęs iš Amerikos, į kurią jis iš gimtojo Bridžių kaimo buvo emigravęs, jis savo broliui Jurgiui piršo Pakorbūdžių Jakaičių Marytę, nes geresnės jam nerandąs. Jis neklydo, nes ji aplink save sudarė tokią atmosferą, į kurią susiliejo Iždagų Uogintų ir Bridžių Jakaičių privalumai bei gabumai. Tautininkų režimo laikais jos vyras, kuris savo jaunystėje buvo dirbęs Amerikoje, ten buvo brangines laisvę, 1935/36 metais dalyvavo Sūduvos ūkininkų streike, už ką buvo nuteistas virš dešimties metų kalėti. Bet ryžtingai jo žmonai, vadovavusiai nuteistųjų žmonų delegacijai, kurios reikalą pas prezidentą Smetoną užtarė ir jos iš Amerikos atvykęs svainis kun. J. J. Jakaitis MIC, po kelių mėnesių pavyko atgauti savo vyrą ir kartu žymią dalį kitų nubaustųjų.

Sovietams užėmus Lietuvą, okupantai keršydami už Marytės patriotišką veiklą bei jos priklausymą "buožių klasei", ją 1948 m. kartu su vyru ištrėmė Sibiran, kur šiaurės miškuose turėjo dirbti vergų darbą. Iš ten juodu tik 1963 m. galėjo grįžti į Šakius. Vyras ten greit pasimirė, o žmona dabar, negaudama pensijos, našlauja. Iš jos vaikų tik Jurgiui pavyko pasiekti laisvuosius Vakarus, kur šiuo metu gyvena Šveicarijoje. Kiti du ir dabar tebedirba Sibire.

3. *Iždagiečių likimas*

Nors Iždagų atžalynas ir buvo skaitlingas, tačiau jo likimas nebuvo laimingas. Skaudžiausiai buvo nuskriaustos mergaitės. Ir tai ne dėlto, kad tėvai jas būtų nustūmę į antrą eilę, priešingai, juk šie jas visas, išlikusias gyvas, leido į augštesnį mokslą, kuriuo tačiau neilgai galėjo pasidžiaugti. Antosėlė, tapusi mokytoja, dar antro pasaulinio karo išvakarėse (1939 m.) mirė džiova, o tos pačios ligos — Uogintų rykštė — karo viduryje (1943 m.) buvo pakirsta Marytė, dantų gydytoja. Šiurpulingai mirė Onutė, buvusi mokytoja: ją, bėgančią nuo rusų, Rytprūsiuose jų buvo užklupta ir nukankinta. Geresnė dalia — brolių, kuriuos betgi slėgė kita nelaimė — egzilis. Vytautas pasiekė Angliją, kur dirba geležies fabrike, Donatas, raidžių rinkikas, dasiyrė iki Amerikos, o Titui, kaip staliui, pavyko įsikurti Kanadoje.

V.

Baigiamas žodis

Apžvelgdami istoriją Iždagiečių su jų filijomis Pakorbūdžiuose ir Bridžiuose, konstatuojame, kad jų lemtis tapo tikra paradizma, tikru lietuviškų šeimų simboliu, per paskutinįjį šimtą metų. Iš vienos pusės turime pagrindo džiaugtis jų prasiveržimu iš carų vergystės bei jų veikliu prisidėjimu prie atstatymo laisvosios Lietuvos, iš kitos gi negalime paslėpti savo liūdesio dėl apnykimo naujos, Sovietu vergystės. Nejučiomis prisimeni politinių kalinių dalią Beethoveno operoje "Fidelio", kur jie tik valandėlę galėjo džiaugtis laisvės blykstelėjimu, kuriam dingus, gyvenimas pasidarė tik dar tamsesnis. Bet ir ši tamsa nėra tokia tamsi, kad į ją negalėtų kristi vilties spindulys, nes "idėjos nemiršta kaip žmonės".

Nenorėdamas gerb. skaitytoją varginti ilgu bibliografiniu sąrašu, čia pasitenkinsiu pastaba, kad mano svarbiausias šaltinis buvo asmeniška pažintis su beveik visais rašinyje minėtais asmenimis ir kad mane žiniomis parėmė Vakaruose gyveną Uogintų giminės nariai, Ingenbohlio vienuolyno vadovybė, kun. R. Krsauskas ir kun. d-ras J. Vaišnora, MIC (abu Romoje), kuriems ir šioje vietoje už informacijas nuoširdžiai dėkoju. J. E.

FRAGMENTAI IŠ DABARTINĖS FLAMŲ POEČIŲ KŪRYBOS — "XX AMŽIAUS NEDERLANDŲ POEZIJOS RINKTINĖ", rinktinę paruošė ir iš flamų kalbos vertė ZENTA TENISONAITĖ.

Literatūra: "Een verwarde kalender" 1969; "Yggdrasil" 1962; "Spiegel van de Nederlandse poezie" 1968; "De Vlaamsche poezie sinds 1918" II, 1945.

BERTIEN BUYL

DVIESE

Tu,
tu esi mano puošni gėlė,
orchidėjos užgaidos
tavo judesiuose,
slaptas ir stiprus žibėjimas
tavo lūpose.

Tu nežinai kaip mano sodas
taps dvaru
ir atsilieps
tavo balse kvapui.

Dobilo žiedas yra tamsiai raudona chrizantema.

Aš,
až esu duona ir druska,
ir žinau
kaip mano burna kartais karčiai
minta ašaromis.
Bet mano juokas, mano šokis,
mano kraujas
pažįsta mane
ir visdėlto neturi šaltinio

Kaip tave, mano duona iš manęs.

KRISTIANE D'HAESE

Aš esu vienišas nakties raitelis,
mano sieloje skamba
kito pasaulio trimitas

tyliau suskamba
tarp apsnigusių medžių
vėsūs, žibantys kristalai be širdies.

PATRICIA LASOEN

RUGPJŪTIS

juodas karštis laukuose,
varnai ir poetai tingūs,
lietus brangi dovana

RUGSĖJIS

balta deivė diena
virpėdama
pina varines kasas

SPALIS

naktis tvanki (net šiuo laiku)
švelniai krinta beržo lapas,
migla ošia

JULIA TULKENS

LEISK MAN GYVENTI, DIEVE,

Leisk man gyventi, Dieve, apsupta Tavo puikumo,
blizgėt Tavo šviesa ir šviest Tavo giedra,
ir duoną valgyti prie Tavo stalo išdalintą . . .
tik drumzlių nepalik man Tavajam vyne.

Tavo malonėje žydėsiu aš ir augsiu,
laukinė rožė būsiu Tavo rankų glostoma,
Tavo tylo] virpėsiu — gilus jūros šauksmas,
Tavam toly sudužtant judančia banga.

Visa siela girdžiu Tave dainuojant,
iki gilios nakties skambės man tie garsai.
Iki mirties vis mano ilgesiui netilstant
iš Tavo saujos pelenų — meilės šauksmas tai.

SIMONE VAN DER AUWERA

Rytas pakelia
prie mano langa
tvenkinio žalumo oro
vėliavą.
Naktis sudrasko
juodo strazdo
ir gaidžio klykiantį garsą.
Nuoga diena
šaltomis rankomis
pučia švilpynę
ir varo
mano sapnus kaip cypiančias
juodas žiurkes
pirmyn.

GABRIELLE DEMEDTS

TYLI DAINA

Žemėje po langu man taip
brangūs pėdsakai.
Kada jie atėjo, kas jį išvarė? Aš jį išvariau;
be skausmo.
Be skausmo, bet kažkas dingo
arba numirė many:
mano mintys klusnios kaip kariai
rikiuotėje.
Visą naktį krito snaigės
ir žemė balta, ir žemė švari,
Man skauda akis
nuo sniego, nuo miego,
nuo pėdsakų,
kurių neberandu.

APIE PASIRINKIMĄ

MEILĖJE

P. GAUČYS

BOTTICELLI MOTERIS

Ispanų filosofas J. Ortega y Gasset sako, kad gyvenime yra būsenų ir akimirkų, kurių metu žmogiška būtybė atskleidžia savo tikrą esmę. Meilę jis laiko viena tokių būsenų. Pasirinkdamas mylimąjį, vyras atskleidžia savo esmę, o pasirinkdama mylimąjį, moteris atskleidžia savąją. Žmogiškasis tipas, kokį kitoje būtybėje bevelijame, nubrėžia mūsų širdies profilį. Meilė yra veržimasis, iškyląs iš mūsų asmenybės gelmių ir, pasiekęs matomojo gyvenimo paviršių, potvyniu nusinešęs vidinės bedugnės dumblus ir kriaukles. Asmuo jaučiasi netikėtai pačiuptas iš kokio plyšio, kurį jis paliko neapsaugotą.

Normaliam vyrui patinka beveik visos pro šalį praeinančios moterys. Anot Ortegos, tai leidžia dar labiau išskirti gilaus pasirinkimo pobūdį. Tam pakanka nesuplakti patikimo su meile. Graži praeinanti mergina suerzina vyro jautrumą, žymiai pagaulesnį nei moters. Šis suerzinimas, sako Ortega, automatiškai sukelia pirmą paskatinimą eiti prie jos. Toks automatiškas, toks mechaniškas yra šitoks reagavimas, kad netgi nė Bažnyčia nelaiko jo nuodėme. Anais laikais, pažymi Ortega, Bažnyčia yra buvusi puiki psichologė ir esą gaila, kad per pastaruosius du šimtmečius pasirodė atsilikusi. Ji išmintingai pripažino "pirmųjų paskatinimų" nekaltumą.

Ir ištikrųjų, ši trauka, kurią beveik kiekviena moteris vyrui sukelia ir kuri yra lyg ir instinkto šaukimasis į mūsų asmenybės giliausį centą, ne visad susilaukia atsakymo, arba susilaukia neigiamo. Teigiamo susilaukia tada, kai iš to intymaus centro iškyla palankus jausmas tam, kas patraukė mūsų periferiją. Ir netik patraukia, bet ir sudomina. Tas domėjimasis, sako Ortega, yra meilė, kuri veikia į nesuskaitomus potraukius, daugumą jų išskirdama ir sustodama tik prie kaikurių. Taip įvyksta atranka plačioje instinkto erdvėje, kurio vaidmuo tuo būdu yra pripažįstamas ir kartu aprėžtas. Norint bent kiek paaiškinti meilės faktus, būtina iškelti lytinio instinkto jiems poveikį. Būtų kvailybė, pažymi Ortega, sakyti, kad tikroji vyro meilė moteriai ir atbulai, neturi savyje lytinio prado, bet taip pat nemažesnė būtų kvailybė tvirtinti, kad meilė yra tik lytiškumas. Tuo būdu visa savo esme meilė yra pasirinkimas. Ir kadangi ji iškyla iš asmeninio centro, iš mūsų gelmių, atrankos principai, kurie ją nulemia, kartu yra intymiausios ir slapčiausios pirmenybės, kurios sudaro mūsų individualų charakterį.

Meilė gyvena iš smulkmenos ir veikia mikroskopiškai. Instinktas, priešingai, yra mikroskopiškas. Atrodo, lyg abu veikia iš dviejų skirtingų atstumų. Patraukiąs grožis retai kada sutampa su grožiu, kuris įdiegia meilę. Jeigu abejingas, sako Ortega, ir įsimylėjęs galėtų palyginti tai, kas abiem yra grožis, vienoje ir toje pačioje moteryje, nustebtų, matydami tokį neatitinkamumą. Abejingasis rastų grožį bendruose veido ir figūros bruožuose — tai, ką iš tikrųjų vadiname grožiu. Įsimylėjusiam jau nebėra tų bendrųjų bruožų, kurie pastebimi iš tolo. Jeigu jis nuoširdus, jis vadins grožiu smulkius, atskirus bruožus, nutolusius vienas nuo kito: vyzdžių spalvą, lūpų sudėjimą, balso atspalvį.

Meilė, sako Ortega, yra monotoniška, atkakli, sunki. Niekas nepakęstų, kad jam daugelį kartų būtų kartojama kokia išmislinga frazė, bet mylintysis reikalauja nesuskaitomų pakartojimų, kad jo mylima būtybė jį myli. Ir atbulai, kai kas nemyli, meilė, kuri jam reiškiama, jį veda į nusiminimą, jį nuodija savo kraštutine slėga.

Svarbu pabrėžti veido ir mostų detalių vaidmenį, kokį vaidina meilėje, nes tai yra raiškiausias elementas, kur atsiskleidžia asmenybės tikroji esmė. Kitas grožis, kuris suvokiamas iš tolo, turi nepriklausomą estetinę vertę, objektyvų plastinį žavesį. Ir būtų klaida manyti, pažymi Ortega, kad šis plastinis grožis vyrą entuziastingai nuteikia. Labai retai plastiniai gražias moteris vyrai įsimyli. Kiekvienoje bendruomenėje yra keletas "oficialių gražuolių", į kurias teatruose ar šventėse žmonės rodo pirštais kaip į viešus paminklus, tačiau beveik niekad jos intymia aistra vyrų neuždega. Šis grožis yra taip griežtai estetiškas, kad moterį paverčia meniniu objektu ir tuo ją atitolina. Ja žavimės — jausmas, kuris suponuoja nuotolį, bet jos nemylime.

Ryškus vidinis žavumas, o ne plastinis tobulumas, Ortegos manymu, pažadina meilę. Ir priešingai, kai užuot tikros meilės, asmuo metasi į dirbtinį žaidimą — iš savimeilės, iš smalsumo, iš aklumo —

nesuderinamumas, kurį savo viduje jaučia, yra pažymys, kad nemyli. Priešingai, netaisyklingi ar netobuli veido bruožai, jeigu ne bjaurūs, nekliudo pamilti. Mylėti yra daug rimtesnis ir reikšmingesnis dalykas už susižavėjimą veido bruožais ir skruostų spalva. Meilė reiškia intymų pritarimą tam tikram žmogaus gyvenimo būdui, kuris mum atrodo geriausias ir kurį randame ir nujaučiame kitoje būtybėje.

Dažniausiai vyras savo gyvenime myli kelis kartus. Ortega klausia ar tas vyro įsimylėjimo dažnumas yra yda, žalinga primityviškumo liekana, jame užsilikę barbariškumo likučiai? Ar būtų idealu tobula vienintelė meilė? Ar šiuo atžvilgiu yra koks skirtumas tarp normalaus vyro ir normalios moters? Neduodamas tiesioginio atsakymo, Ortega konstatuoja, kad beveik visad vyras meilėje esąs dvigubas. Yra asmenų, kurie savo gyvenime myli įvairias moteris, tačiau jose visose labai ryškiai pasikartoja vienodo pobūdžio moteriškumas. Kartais supuolimas atitinka netgi tą patį fizinį formatą. Kartais per daugelį moterų mylima viena generinė moteris, ir tai yra dažnas reiškinys ir sudaro tiesioginį įrodymą, kad meilės pasirinkimas atskleidžia žmogaus ryškią asmenybę.

Tačiau kitais atvejais, vyro paeiliui mylimos kelios moterys ar moters pasirenkami vyrai, esti visiškai kitokių savybių. Ar tai reiškia, kad žmogaus asmenybė su laiku pasikeitė? Ar galimas toks mūsų būtybės pakitimas? Tai labai svarbus klausimas, sako Ortega, charakterio mokslui. XIX šmt. antroje pusėje buvo manoma, kad asmens charakteris susidaro iš lauko į vidų. Gyvenimo patyrimai, įpročiai, aplinkos įtakos, likimo nepastovumai, fiziologinės būklės, suformuoja tai, ką vadiname charakteriu. Tuo būdu tas charakteris nuolat keičiasi. Pats Ortega galvoja prieš

RUBENS VYRAS IR ŽMONA

šingai. Jam atrodo, kad teisingiau tvirtinti, kad gyvename iš vidaus į išorę. Pirma nei įvyksta išoriniai įvykiai, mūsų vidinė asmenybė savo esmėje jau yra sudaryta, ir nors gyvenimo eiga šiek tiek ją įtakoja, tačiau jos įtaka įvykiams yra didesnė. Mes esame nepaprastai atsparūs viskam, kas nėra gimininga mūsų asmenybei. Gal kas pasakys, kad jeigu taip, tai negali būti nė kalbos apie griežtus pasikeitimus. Kokie esame buvę užgimę, tokie būsime ir mirties valandą.

Ortega tvirtina, kad ne. Yra asmenų, kurie nesikeičia, yra galima sakyti, suakmenėjusių charakterių. Šie laikysis nesikeičiančios meilės sistemos. Tačiau yra asmenų su turtingom galimybėm ir lemtimis, kurie laukia savo pasireiškimo valandos. Esą galima sakyti, kad tai normalu. Asmuo savo gyvenime patiria du ar tris didelius pasikeitimus, kurie esti lyg ir tos pačios dorovinės trajektorijos įvairios būsenos. Neprarasdami gilaus panašumo su mūsų vakarykščiais jausmais, vienądien pastebime įžengę į naują pakopą ar mūsų charakterio pakitimą. Atrodo, kad mūsų būtybė apsisuka aplink save keletą laipsnių ir nueina kita kryptimi.

Ar neįtaigus atsitiktinumas, kad skaičius tikrų meilių, kurias išgyvena vyras, beveik visad esti tas pats: dvi ar trys. Ir be to, kiekviena tų meilių iškyla chroniškai lokalizuota viename tų charakterio tipų? Šitam daugelio meilių prajove Ortega įžiūri savo teorijos patvirtinimą. Prie naujo būdo jausti gyvenimą griežtai prisitaiko skirtingas moters tipas. Mūsų vertybių sistema daug ar mažai pakito, bet visad ištikimai su senąja: į pirmą vietą atsistoja savybės, kurių anksčiau nevertinome ar gal net nepastebėdavome, ir nauja lytinio pasirinkimo schema įsiterpia tarp vyro ir praeinančių moterų.

Teorija, kad meilėje yra pasirinkimas, rašo Ortega, ir kad tas pasirinkimas nėra laisvas, bet pareina nuo asmens būdo, gali atrodyti nepriimtina tiems, kurie laikosi psichologinio žmogaus aiškinimo, kuris, Ortegos manymu, jau yra susenęs ir turi būti pakeistas. Jį sudaro polinkis pervertinti atsitiktinumo poveikį ir mechaniškas galimybes žmogaus gyvenime. Ortega galvoja, kad nė vienas tų pradų tarpusavy neturi nieko bendra. Garbėtroška vyras, nors ir kaip būtų nusmukęs, įsimyli tokią pat moterį. To pasėkos neišvengiamai nelaimingos. Nesuplakime pasirinkimo pasėkų su juo pačiu.

Sakoma, kad daugeliu atvejų vienas ar abu besimylintieji esą apsirikę: tikėjo, kad jos pasirinktasis yra toks, o pasirodė visai kitoks. Ar tai ne dažniausia kartojama dainelė įprastinėje meilės psichologijoje? Jeigu tam patikėti, tai būtų beveik normali apsirikimo priežastis. Ortega su tuo nesutinka. Jam nepriimtina jokia teorija, kuri tvirtina, kad žmogaus gyvenimas vienoje giliausių ir rimčiausių savo apraiškų — kokia yra meilė — būtų grynas ir beveik nuolatinis absurdas, nesąmonė ar apsirikimas. Jis neneigia, kad kartais tai gali atsitikti. Tačiau, jeigu norima apsirikimą laikyti dažnu ir normaliu reiškiniu, tada tai bus netikras ir napakankamai pažintas dalykas. Apsirikimo daugumoje menamų atvejų esti: patiko asmuo, tik vėliau kenčiamos tokio nusiteikimo pasėkos ir tai vadiname mūsų apsirikimu. Pavyzdžiui, jauna miestietė įsimyli vyrą, kuris visada laikosi paviršiuje, moka verstis visokiose apystovose, o iš esmės nepaiso nei dieviškų, nei žmogiškų nuostatų. Negalima neigti, kad šitoks vyras turi tam tikrą žavesį, kokio pasigenda gilesni charakteriai. Tai lėbautojo tipas. Mergi-

na įsimyli tokį lėbautoją pirma nei jis pasireiškia savo žygdarbiais. Vėliau pasirodo, kad ji "apsiriko". Tačiau savo širdyje ji žino, kad tokį įtarimą ji jautė iš pat pradžios ir kad šis įtarimas buvo jos meilės sudėtinė dalis: tai, kas jai labiausia patiko tokiam vyre.

Ortega neskiria fizinio prado nuo psichinio, tai laiko praeito šimtmečio manija. ęsą neteisinga, kad matome "tik" kūną, kai žiūrime į žmogišką figūrą, o mintimi magiškai priduriame psichę, nežinia iš kur paimtą. Toli gražu tap nėra, sako Ortega. Iš tikrųjų gi, mum sunku atskirti kūną nuo sielos. Ne vien tik bendraudami su žmonėmis, bet ir iš elgsenos su bet kokia gyva būtybe, fizinis jos formos matymas yra kartu ir psichinis jos sielos, ar beveik sielos, suvokimas. Šuns staugime įžvelgiame jo skausmą, o tigro vyzdžiuose jo žiaurumą. Per tai atskiriame kūniškos figūros pavidalą ir jos vidinį mechanizmą. Kūnas yra pakrautas psichine elektra, tariant charakteriu. Ir faktas, kad kartais yra klaidinančių formų, negali paneigti normalios sekmės. Susiduriant su kita būtybe, mum atsiskleidžia jos intymi būklė. Šis mūsų artimo įžvelgimas yra didesnis ar mažesnis, pagal tai koks mūsų įgimtas įžvalgumas. Be jo nebūtų įmanomas paprasčiausias bendravimas ir socialinis sugyvenimas. Tačiau dauguma žmonių negali pasakyti koks yra žmogus stovis priešais mus. Bet, jeigu negali pasakyti, nereiškia, kad jo nemato. Jeigu žmogus pamėgintų žodžiais apsakyti tai, ką kiekvienu metu mato, jis nustebtų tuo, kaip maža jis gali pasakyti apie tai, ką taip aiškiai priešais save mato. Ir vistik, matomas žinojimas mum padeda judėti tarp daiktų, juos atskirti. Savo subtiliu būdu mumyse reiškiasi asmenų suvokimas, o ypatingai meilės atvejais.

Tad negalime, sako Ortega, kartoti, lyg sakydami aiškų ir paprastą dalyką, kad vyras įsimyli moterį "fiziniai" ar atbulai, o paskui ateina susidūrimas su mylimo asmens charakteriu. Tikrumoje įvyksta tai, kad kaikurie vienos ar kitos lyties asmenys įsimyli kūną, kaipo tokį. Mylinčiojo jautulingas charakteris padaro tokią atranką. Tačiau, pažymi Ortega, toks charakteris pasitaiko daug rečiau nei manoma. Ypatingai tai retas dalykas pas moteris. Todėl atidžiai stebėjęs moters sielą, nelaikys normaliu reiškiniu moters lytinio susižavėjimo vyrišku grožiu. Ir netgi galima atspėti kokie moters tipai sudarys iš tos taisyklės išimtį. Štai jie: pirmiausia, moterys su dalinai vyriška siela, antra, moterys plačiai praktikuojančios lytinį gyvenimą (palaidos moterys), trečia, normalios moterys su normaliu lytiniu gyvenimu, ketvirta, moterys, kurios savo psichologine prigimtimi ateina į pasaulį apdovanotos "dideliu temperamentu". Šitie keturi moterų tipai turi vieną bendrą bruožą, kuris pasireiškia ypatingu silpnumu vyrų grožiui. Pažymėtina, kad moters siela yra daug labiau unitarinė nei vyro, moters sieloje mažiau atskirti vieni elementai nuo kitų nei vyro sieloje. Tuo būdu joje yra retesnis išsiskyrimas tarp lytinio malonumo ir afekto ar entuziazmo. Pas moterį šis nesukyla taip lengvai kaip pas vyrą. Reikia, kad būtų koks ypatingas motyvas, kad moteriškas jautrumas pataptų nepriklausomas ir reikštųsi atsajai.

Tuo būdu meilė, pažymi Ortega, modeliuoja žmogaus asmeninį likimą, nors neatrodo, kad žmonės įsisąmonina kokią milžinišką įtaką meilė turi mūsų gyvenimui. Mes lengvabūdiškai tegalvojame apie paviršutiniškas įtakas, nors ir dramatiškiausio pobūdžio "beprotybes", kokias vyras pridaro dėl moters ir atbulai. Ir kadangi didesnė dalis mūsų gyvenimo, jeigu jau ne jo visuma, praeina be tokių beprotybių, esame linkę nedavertinti tos įtakos. Meilė sujungia asmenis į tokį glaudų ir visa apimantį sugyvenimą, kad tarp jų nepalieka atstumo, kad galėtume pastebėti reformą, kurią vienas kitam daro. Ypatingai moters įtaka yra atmosferiška ir todėl, visur esanti, nors ir nematoma. Nėra priemonių jos išvengti ar ją įspėti. Ji prasiskverbia pro atsargumo plyšelius ir įtakoja mylimą vyrą kaip klimatas augalą. Jos griežti gyvenimo jautimo būdai švelniai ir nepaliaujamai spaudžia mūsų sielos stygas ir baigia perduodami savo ypatingą žymę. Visa tai leidžia suprasti, sako Ortega, kad mailė yra gilus, svarbių perspektyvų pasirinkimas. Nes, jeigu užuot taikę vienam asmeniui tą dėsnį pritaikytume vieno laikotarpio visiem asmenim, pvz., vienos generacijos, gautume štai ką: kai kalbama apie minią, apie mases, visad grynai individualiai skirtumai susikerta ir palieka vyrauti tam tikras vidurinės elgsenos tipas; šiuo atveju tam tikras vidurinis meilinio pasirinkimo tipas. Tariant, kiekviena generacija bevelija tą bendrą vyro tipą ar kitą bendrą moters tipą arba tam tikrą vienos ar kitos lyties tipų grupę. Ir kadangi vedybos sudaro skaitlingiausią ir svarbiausią lytinių santykių formą, galima sakyti, kad kiekvienam laikotarpyje geriau ir daugiau išteka tam tikro tipo moterų, nei kitų.

Namie visad vyrauja nuotaika, kokią moteris sukuria. Nors ir kaip "valdytų" vyras, jo įsikišimas į šeimyninį gyvenimą yra nutrūkstantis, periferinis ir oficialus. Namai yra esminiai kasdieniški, nuolatiniai, visa eilė neryškių, vienodų akimirkų, įprastinis oras, kurį plaučiai įtraukia ir išalsuoja. Toji naminė aplinkuma sklinda iš motinos ir apsupa vaikus. Šie gali būti įvairiausių temperamentų ir charakterių, tačiau neišvengiamai vystėsi tos aplinkos įtakoje, kurią motina jiems įspaudė. Mažytis skirtumas, kokį parodo šių dienų vyrai suvokdami jų pasirinktos moters gyvenimą, padaugintas jos įtakos pastovumu ir dideliu skaičium šeimų, kur pasikartoja, rezultate duoda milžinišką istorinį pakitimą, žiūrint iš trisdešimties metų nuotolio. Ortega jokiu būdu nepretenduoja, kad šis yra vienintelis svarbus istorijos veiksnys, bet vienas pačių veiksmingiausiųjų. Įsivaizduokite, kad bendras labiausiai šių dienų vaikinų mėgiamos moters tipas bus truputį dinamiškesnis nei bevelijamas mūsų tėvų generacijos. Vaikai bus, aišku, pastūmėti į truputį drąsesnį ir veiksmingesnį gyvenimą. Nors ir kaip būtų mažas šis vitalinis polinkis, apimdamas visos tautos vidutinį gyvenimą, neišvengiamai įvykdytų milžiniškus pakitimus joje.

Įsidėmėkite, sako Ortega, kad tautos istorijoje lemiamą vaidmenį vaidina vidutinis žmogus. Nuo to, koks jis yra, priklauso tautinio kūno sveikata. Taip sakydamas, Ortega jokiu būdu nepaneigia žymių žmonių, augštai iškilusių asmenų galingos įtakos tautos likimui. Be jų nieko nebūtų kas verta vargo. Tačiau nepaisant jų tobulumo ir iškilumo, istoriškai tepasireikš tik tiek, kiek jų pavyzdys ir įtaka paveiks vidutinį žmogų. Ir čia mes esame bejėgiai, pažymi Ortega, nes istorija nepataisomai yra vidutiniškumo karalija. Atrodo, mūsų žemė sukurta tam, kad vidutinis žmogus joje visad viešpatautų. Todėl svarbu, kad vidutinis lygis būtų galimai agščiausias. Ir puikias tautas daro ne pirmoje eilėje didieji vyrai, o nesuskaitomų vidutiniųjų augštumas. Be abejo, Ortegos manymu, vidutinis lygis niekad nepakils nesant augštų

vienetų, modelių, kurie patrauks masių inertiškumą. Todėl didžiųjų vyrų įsikišimas tėra tik antraeilis ir netiesioginis. Ne jie yra istorinė tikrovė, ir gali atsitikti, kad tauta gali turėti genialių asmenų, tačiau, to nepaisant, istoriškai nebūti vertingesnė. Taip visada atsitinka, kai masė neklusni tom asmenybėm, neseka jomis ir netubulėja.

Tuo būdu, ten kur kasdieniškumas valdo, svarbiausią reikšmę turi moteris, kurios siela augščiausiam laipsnyje kasdieniška. Vyras visad, sako Ortega, labiau linksta į tai kas nepaprasta, bent svajoja nuotykius ir pakitimus su įtampa, sunkia, originalia būklę. Moteris, priešingai, jaučia keistą kasdienybės malonumą. Ji tenkinasi įsisenėjusiu įpročiu ir, kaip galėdama iš šiosdienos padarys vakardieną. Tvirtinimas, esą moteris dažnai keičiasi, pastebi Ortega, atrodo esąs kvailystė, paskubom susidaryta nuomonė įsimylėjusio, su kuriuo moteris kurį laiką pažaidžia. Tačiau įsimylėjusio pažiūra yra labai siauros apimties. Kai žiūrima į moterį, rašo Ortega, iš didesnio nuotolio ir ramiai, zoologo žvilgsniu, su nuostaba pamatome, kad ji labiausiai linksta palikti tuo, kas yra, įsišaknyti naudojimesi, idėjose, darbuose, bendrai, iš viso padaryti įprotį. Ir yra jaudinantis, blogas nesusipratimas, šiuo atžvilgiu įsigalėjęs tarp vienos ir kitos lyties: vyras eina į moterį kaip į kokią šventę, kaip į kokią ekstazę, kuri sudrasko gyvenimo monotoniškumą, o beveik visad randa būtybę, kuri būna laiminga užsiimdama kasdieniniais darbais. Tai labai nuostabu, bet taip yra, etnografai mum parodo, kad darbas buvo išrastas moters; darbas kasdieninis ir būtinas, priešingai projektavimui, sportinei pastangai ir nuotykiui. Todėl moteris buvo toji, kuri sukūrė amatus: ji buvo pirmoji žemdirbė, derliaus surinkėja ir keramikė.

BARLACH MOTINA

Kai kasdienybėje žmogus įžvelgia istorijos dominuojančią jėgą, tada jis gali suprasti milžinišką moteriškumo įtaką tautos likimui. Tada gali ypatingai susirūpinti moters tipu, koks buvo vyravęs mūsų tautos praeityje ir koks bus bevelijamas mūsų laikais. Koks moters tipas buvo labiausiai vertinamas Lietuvoje anksčiau ir kokį mes dažniausiai pasirenkame? Kokį pasirinks naujoji karta? Tai labai subtilus ir sudėtingas klausimas. Neteko girdėti, kad kas nors mūsuose būtų juo domėjęsis.

Tęsiant Ortegos mintis tenka pastebėti, kad mes visiškai nežinome kokie yra akstinai vedą į lytinį pasirinkimą žmonėse, nes geriausias vyras vyrui ir geriausias vyras moteriai nesutampa. Yra tikras dalykas, kad savybės, kurios labiausiai vertinamos vyre pažangos ir žmogiškos didybės reikalui, lytiškai visai nedomina moters. Argi moteriai svarbu, kad vyras būtų didis matematikas, didis fizikas ar žymus politikas? Anot Ortegos, visi talentai ir specifiškai vyriškos pastangos, pagimdžiusios ir išauginusios kultūrą ir žadinančios vyrišką entuziazmą, savaime moters nepatraukia. Ir priešingai, jeigu pajieškosime kokios yra savybės, kurios ją skatina pamilti, rasime, kad tai mažiausiai našios bendram žmonių tobulumui ir tokios, kuriomis mažiausia domisi vyrai. Genijus nėra moteriai "įdomus" ir atbulai, moteriai "įdomus vyras" visiškai nedomina vyrų.

Meilės procese, pažymi Ortega, reikia skirti du periodus, kurių sumaišymas sudrumsčia nuo pradžios iki galo erotiškumo psichologiją. Kad moteris įsimylėtų vyrą ar atbulai, reikia, kad ji pirma įsižiūrėtų į jį. Šis įsižiūrėjimas yra ne kas kita kaip dėmesio sukaupimas į asmenį, kurio dėka moteris išskiriama ir pakeliama virš bendro lygio. Toks susidomėjimas dar neturi nieko bendra su meile, tačiau tai yra pradinė jos būklė. Be pradinio susidomėjimo negali įvykti meilės apraiška. Be abejo, tas susidomėjimas sukuria palankią aplinkumą pasireikšti entuziazmui, kuris normaliai reiškia meilės pradžią. Tačiau, anot Ortegos, svarbu atskirti abu momentus, nes abu pajungti skirtingiem principam. Daugel klaidų meilės psichologijoje kyla sumaišius savybes, "patraukiančias dėmesį" ir, todėl, palankiai išskiriančias asmenį, su tomis, kurios iš tikrųjų pažadina meilę. Pavyzdžiui, turtas nėra tai, kas mylima vyre, tačiau turtingas vyras moteriai imponuoja. Savo talentais garsus žmogus turi didesnę pirmenybę moters akyse, bet, jeigu ji jo nepamilsta, sunku ją pateisinti. Moteris niekina garsų vyrą sąmoningai, o ne pripuolamai. Žmogiškos atrankos atžvilgiu, rašo Ortega, šis faktas reiškia, kad moteris savo jausminiu palankumu nebendradarbiauja žmonių rūšies pagerinime; bent ta prasme, kurią vyrai tam teikia. Ji stengiasi eliminuoti tobulesnius asmenis, tuos, kurie atnaujina ir imasi augštų žygių.

Tai faktas, kurį patyrimas nustato, bet tai nereiškia jokio papeikimo normaliam moters charakteriui, nes prigimties tikslai mum yra mįslė. Kas gali pasakyti, kad galutinoje išvadoje šis moters atsimetimas nuo tobulesnio yra neigiamas? Gal būt, jos vaidmuo istorijos mechanikoje yra būti sulaikančia jėga akivaizdoje sūkuringo nerimo, pakitimo norų ir pažangos, kylančių iš vyro sielos. Plačiai žiūrint į klausimą, pastebi Ortega, bendras moteriškų įkarščių polinkis, atrodo, esąs nukreiptas laikyti žmones vidutiniškumo ribose, vengti tobulesnės atrankos ir siekti, kad niekad žmogus nepataptų pusdieviu ar angelu.

* * *

FRIEDRICH HOELDERIN

Friedrich Hoelderin (1770—1843) po Goethės ir Šilerio žymiausias vokiečių poetas, nuo kurio gimimo neseniai suėjo 200 metų. Didžiai pamilęs idealinį graikų pasaulį, kūrė daugiausia himninio pobūdžio laisvų ritmų poeziją, kurią sudaro vizija, malda, giesmė. Tautos laisvės problemą kelia romane "Hyperionas". Misterija "Empedoklis" gretinama su Goethės "Faustu". Hoelderlino pamiltoji Diotima buvo jo poezijos akstinas, jos netekimas — poeto tragika. **A. T.**

TĖVIŠKĖ

Linksmai grįžta jūreivis upėn ramion,
Aplankęs salas tolimas, su lobiu;
Taip tėviškėn grįžčiau, jei būčiau
Turtų, kiek ir kančios, prisirinkęs.

Jūs, brangūs krantai, užauginę mane,
Ar meilės kančias numalšinsite man,
Jūs, girios mano jaunystės, kai
Grįšiu, ar vėl ramybės man duosit?

Pas vėsų upelį, kur žaidė vilnis,
Pas upę kur mačiau slenkant valtis,
Jau būsiu greit; jūs mieli kalnai,
Globę kadai, jūs tėviškės ribos

Pagarbios, saugios, motinėlės namai,
Ir brolių ir sesių susitikimas,
Greit sveikinsiu jus, apsupsit mane,
Kad, lyg raiščiuos, širdis man pagytų.

O, brangūs palikę! žinau, ak, žinau,
Kad meilės kančia man taip greit nepagis,
Jokia mirtingųjų lopšinė
Man jos neišdainuos iš krūtinės.

Nes dangišką ugnį padavę dievai
Mums duoda ir šventąją kančią drauge.
Tesie taip. Aš žemės sūnus
Liksiu, kurtas mylėti, kentėti.

PUSĖ GYVENIMO

Su kriaušėm geltonom

Ir rožėm laukinėm
Nusviro žemė ežeran.
Jūs gražios gulbės,
Nuo bučinių apsvaigę
Neriat galvas
Į šventą, blaivų vandenį.

O varge, iš kur imsiu, kai
Žiema ateis, gėlių, iš kur
Ir saulės spindulių,
Paunksnio žemės?
O mūrai stovi
Nebylūs šalti, ir vėjuj
Vėtrungės barška.

MANO GARBIAJAI SENOLEI

Daug matei tu, o motin brangioji, ilsies nūn
Laiminga, toli ir arti vardu menama
Ir mano pagerbta su amžiaus sidabro karūna
Tarpe vaikų, kur tau bręsta, ir auga, ir žydi.
Ilgą amžių siela romi tau laimėjo
Ir viltis, kur meiliai į kančias tave vedė.
Nes laiminga tu, pamaldi, kaip Motina, gimdžius
Kadaise geriausią iš žmonių, žemės mūs draugą.
Ak, jie nežino, koks jis didis yra tarp žmonių
Ir kone užmirštas, kas tasai gyvasai buvo.
Jį nedaug kas pažįsta, tačiau dažnai pasirodo
Jiems dangiškas vaizdas, metui derlingam užėjus.
Taikus ir ramus ėjo jis su vargšais mirtingaisiais.
Tas vienišas vyras, pilnas dieviškos dvasios.
Kas buvo tik gyvas, tą glaudė jis į savo sielą
Ir pasaulio kančias mylinčioj neš krūtinėj,
Mirtį padarė draugu, ir sugrįžo visų vardu
Per kančias ir vargus, nugalėjęs, pas Tėvą.
Ir tu jį pažįsti, motin brangi, ir eini
Paskum jį, tą didingą, tikėdama, kantriai.
Štai ir aš atgijau šitais vaiko žodžiais,
Ir, kaip seniau, ašaros bėga man iš akių;
Ir menu aš seniai jau praėjusį metą,
Ir tėviškė guodžia man vienišą dvasią,
Ir tas namas, kur kadaise tau laiminant augau,
Kur, meile pasotintas, vaikas tarpo greičiau.
Ak, tada aš galvojau, kaip manim tu džiaugiesi,
Kai toli nuo tavęs būsiu pasauly plačiam.
Daug ką bandžiau ir svajojau, ir savo krūtinę
Sužeidžiau veržđamos, bet jūs man pagydysit ją,
O brangieji! ir ilgai, kaip tu, o motin, gyventi
Aš mokysiuos; taip ramu ir šventa senatvėi.
Tave aplankysiu, kad palaimintum dar sykį,
Kad gi vyras tesėtų, ką vaikas žadėjo.

Vertė *A. Tyruolis*

(Iš spaudai paruošto pasaulinės poezijos rinkinio **Kalnų Kristalas**).

VAIKO AUKLĖJIMAS

ŠEIMOJE (3)

D. PETRUTYTĖ

APLINKA

V. IGNAS VAIKAI

Pirmuose dviejuose rašiniuose, "Vaiko auklėjimas šeimoje", bandžiau, įmanomai vaizdžiau, nurodyti:

1) kaip svarbus ir nepamainomas yra šeimos vaidmuo kūdikio ir vaiko auklėjime,

2) kadangi vaikas pats kuria save, savąjį "aš", tai pirmiausioji tėvų pareiga yra:

a) susipažinti su vaiko prigimtiniais plėtros dėsniais,

b) jais vadovaujantis sudaryti tokią aplinką, kuri įgalintų vaiką normaliai plėtoti savo žmogiškąsias galias,

c) ir padėtų vaikui stipriai įaugti į lietuvybę, į tautos dvasią, nors ir gyvenant svetimoj kultūroj.

Tai sunkios ir atsakingos pareigos, kurioms tinkamai atlikti nebeužtenka nuojautos (intuicijos), bet reikia gilaus teoretiško ir praktiško pasiruošimo. Teorija be praktikos, o praktika be teorijos dažnai nuveda į negeistinus klystkelius.

Pirm leisdamiesi į smulkesnį nagrinėjimą: kokios aplinkos vaikas yra reikalingas ir kodėl, šiandien bendrais bruožais peržvelkime: kokia yra aplinkos reikšmė gyviems padarams ir žmogui.

Aplinkos reikšmė ir veikmė

Kiekvienas gyvas daiktas-augalas, gyvulys — savo vystimuisi, augimui, tarpimui ir išsilaikymui yra reikalingas specialios aplinkos. Be tinkamos aplinkos ne tik, kad niekas negali normaliai vystytis ir augti, bet išsigimsta ir žūna.

Biologijos mokslas nurodo, jog aplinka turi begalinę reikšmę ir įtaką į gyvuosius tvarinius. Garsusis prancūzų mokslininkas-gamtininkas, Jean Henri Fabre (1823-1915), pašventęs savo gyvenimą vabzdžių tyrinėjimui, nustatė, jog aplinka turi lemiamos reikšmės į jų išsilaikymą ir į jų elgsenos būdus. Jo naujoji įžvalga į vabzdžių gyvenimą buvo, tartum, nugarkaulis biologijos moksluose. Remiantis kruopščiais Febre tyrinėjimais buvo nustatytas dėsnis, jog kiekviena gyvūnų rūšis sėkmingam savo gyvenimui privalo specialios aplinkos su tam tikrais ir būtinais daiktais joje.

Kuo aukštesnės ir sudėtingesnės rūšies gyvūnas, tuo labiau jis yra reikalingas sudėtingesnės aplinkos. Pirmoji aplinkos paskirtis — padėti jaunam organizmui normaliai augti, vystytis ir brėsti pagal Augščiausiojo nustatytą planą, kuris yra įdiegtas kiekvieno gyvio būitin, kaip instinktas. Todėl gamtoje aplinkos paruošimo klausimas yra ko puikiausiai išspręstas ir kiekvienos gyvūnų padermės praktiškai vykdomas. Juk kas gi yra paukščio lizdas, bičių avilys, skruzdėlynas, kiškio gūžta, katės nuošalus ir stropiai užslėptas gultas, pagaliau žinduolių placenta? Tai yra ne kas kita, kaip iš anksto ir stropiai paruošta aplinka, atatinkanti kiekvienos padermės jauniklio plėtros poreikius.

Gyvuliai, kurie laisvai gyvena kaiminėmis gamtos jiems skirtoje aplinkoje, parodo nuostabų rūpestingumą savo jaunikliais. Pvzd., stumbrų patelės prieš gimdymą pasišalina iš kaimenės į nuošalią vietą. Toje nuošalumoje patelė su savo jaunikliu praleidžia net keletą savaičių, saugodama jį nuo bandos triukšmo, akinančios šviesos ir kitokių netikėtumų. Tai yra būtina, kad jauniklis ne tik nenugaištų, bet, kad jis sustiprėtų, kad jo įgimtieji instinktai pabustų ir jis jau būtų pasiruošęs gyventi dideliame būryje, sugebėdamas prisitaikinti.

Žvilgsnis į žmogų

Žmogus, nors jis yra ir tobuliausias tvarinys, taip pat priklauso gamtai. Todėl jis savo gyvenimui, darbui ir kūrybai irgi yra reikalingas tinkamos aplinkos. Tačiau žmogui reikia sudėtingesnės aplinkos, kuri patenkintų ne tik jo biologinius poreikius, bet ir dvasinius, intelektinius ir visuomeninius. Be fizinės aplinkos žmogus negali pakilti ir į metafizines aukštumas.

Iš atžvilgio į aplinką tarp žmogaus ir gyvūnijos yra didelis skirtumas. Kai augmenija ir gyvūnija taikosi prie aplinkos sąlygų, tartum, susiliedami su ja, tai žmogus keičia ir kuria aplinką. Jis stengiasi ne pats prisitaikinti prie aplinkos, bet aplinką pritaikinti savo fiziniams ir dvasiniams poreikiams. Nežiūrint, kad žmogus savo proto dėka pajėgia keisti aplinką, iš jos veikmės jis negali išsiveržti. Aplinka nors ir keičiama, bet ji labai stipriai veikia žmogų fiziškai ir dvasiškai, Iš tos sąveikos gimsta kūryba.

Aplinka labai daug prisideda prie žmogaus formavimo. Nors laikui bėgant, aplinkos padarytieji įspūdžiai ir nugrimsta į žmogaus pasąmonę, bet vistiek ir iš tenai jie nenustoja veikti žmogaus būsenos. Štai, kodėl vaikas yra reikalingas ypatingos aplinkos tėvų namuose.

Civilizuoto žmogaus santykis su aplinka yra priešpriešinis: žmogus stengiasi apvaldyti aplinką ir ją perkeisti, o aplinka, savo ruožtu, valdo žmogų ir jį keičia. Aplinka ypatingai stipriai veikia primityvų žmogų, kuris nepajėgia nei jos apvaldyti, nei keisti. Todėl primityvūs žmonės yra augte įaugę į savo aplinką.

Stipriausias ir ryškiausias žmogaus aplinkos bruožas yra visuomeniškumas. Visuomeninės sąlygos teikia žmogui saugumą ir pasitikėjimą savimi. Nuojauta, kad esi reikalingas, padeda tapti naudingu asmeniu. Visuomeninėj aplinkoj, natūralus žmonių bendravimas padeda dvasinėms ir kūrybinėms žmogaus galioms atsiskleisti ir plėtotis. Veikiant tam tikroms dvasinėms galioms palankioje aplinkoje išsivysto sveikas žmonių santykiavimas, ant kurio pagrindų susikuria visuomeninio gyvenimo normos.

Tačiau, jei žmogui tenka gyventi tokioje aplinkoje, kuri neatitinka žmogiškuosius poreikius, tai ir normali jo gyvenimo raida ne tik susinarplioja, bet dažnai iškrypsta iš normalumo vėžių. Toks žmogus nepajėgia normaliai išplėtoti nei savo gabumų, nei jis turi noro, nei nuovokos kritiškai pažvelgti į save, kad geriau suprastų savo elgseną. Dėl savo neišvystyto pajėgumo ir sugebėjimo pritapti prie sveikos visuomenės, žmogus ima tos visuomenės vengti. O kadangi žmogus iš prigimties yra visuomeninė būtybė, tai jis, nepritapdamas prie normalios visuomenės, ima organizuoti priešvisuomenines grupes.

Vaikas ir aplinka

Modernusis šių dienų auklėjimas, pirmuoju savo uždaviniu laiko ugdyti vaikuose visuomeninius jausmus, žadinti norą ir įkvėpti ryžtą gerai sugyventi su bendramečiais. Tiesa, tai nėra iš esmės nauja idėja. Visais laikais buvo stengiamasi taip auklėti vaikus ir jaunąją kartą, bet, deja, rezultatų kaip ir nematyti. Kodėl? Ogi todėl, kad, kaip praeityje, taip dar ir šiandien norima paruošti žmogų ateities gyvenimui, nesirūpinant jo dabartimi — paruošimu tinkamos aplinkos, kurios vaidmuo, kaip anksčiau matėme, yra nepaprastai svarbus dvasinių galių ir visuomeninių jausmų darniam išsivystymui. Žmogus, savo kūdikystėje, stokodamas tinkamos aplinkos savo jausminei darnai ugdyti, ne tik nusigręžia nuo visuomenės, bet tampa jos griovėju, ardytoju, naikintoju.

Vaikas gimsta ne ten, kur jis randa savo būsenai kruopščiai pritaikintą aplinką, bet tokioje aplinkoje, kuri sukurta suaugusiam ne tik jo fizinių ir dvasinių galių tenkinimui, bet ir jo prabangai. Niekada suaugęs negalvojo apie reikalingumą sukurti, šalia savosios aplinkos, ir vaikui aplinką, kuri atitiktų vaiko psichofizinius poreikius.

Kol žmogus gyveno arčiau gamtos, tol ir specialios aplinkos paruošimas mažiesiems nebuvo taip svarbus ir būtinas, nes gamtos artumas ir betarpiškas salytis su ja užkaišiodavo daugelį spragų vaiko plėtotėje. Visai kitaip yra šiandien, technologiniame amžiuje. Kai žmogus vis labiau nutolsta nuo gamtos, neturėdamas jai pakaitalo, tai jis savo įpėdinį — vaiką ne tik nuskriaudžia, bet užkerta jam kelią išsivystyti į sveiką ir normalų žmogų, pajėgų atsispirti visokioms pagundoms.

Stoka pritaikintos aplinkos vaikijai, kuo toliau, tuo vis neigiamiau atsiliepia į vaiko asmenybės formavimąsi. Pvzd., kad ir toks paprastas dalykas:

J. PAUKŠTIENĖ MADONA

* * *

šiandien vaikui tenka gyventi tarp daiktų-milžinų, kurių dydis veikia vaiką gąsdinančiai ir slėgiančiai. Gyvendamas tokioj aplinkoj, vaikas ne tik neįauga į aplinką ir nepasisavina tokios aplinkos, bet jis nejaučia ir jokio artimumo tokiai aplinkai. O jau apie meilę aplinkai negali būti ir kalbos. Vaikas, nesuvokdamas ir nejausdamas jokio ryšio tarp savęs ir tų didžiulių daiktų, pasijunta lyg jų užgožtas ir slegiamas. Pasąmonėje vystosi baimė ir grasumas tokiai aplinkai.

Reikia manyti, jog tai yra viena iš rimtų priežasčių, kodėl šių dienų jaunimas ne tik nusigręžia nuo civilizacijos ir kultūros, bet su įniršimu ir be jokio gailesčio naikina jų padarinius.

"Tai ženklas, kad būtinai yra reikalinga pagrindinė socialinė reforma. Su ja turės prasidėti visiškai naujas civilizacijos tarpsnis. Mes esame paskutinieji liūdininkai besibaigiančio laikotarpio, kurio metu žmonės rūpinosi tik sau — suaugusiems —susikurti patogią aplinką. Šiandien esame ant slenksčio naujos eros, kada bus dirbama dėl dviejų žmonijų: suaugusių ir vaikų. Esame pakeliui į naują kultūrą, kuri privalės paruošti dvi skirtingas aplinkas: vieną suaugusiems, o kitą vaikams". Taip pranašavo M. Montessori. (Marija MONTESSORI: "Kinder sind anders" pp. 10-11. Sttudgart, Ernst Klett Verlag, 1952).

(Bus daugiau)

DAŽNAI PASIGENDU

S. V.

(Iš dienoraščio)

Nors jau daugiau kaip dvidešimt metų praėjo, kai mus priglaudė svetinga Amerikos žemė, bet daugelis iš mūsų neprigijome čia, neįleidome šaknų giliau į šią žemę, bet dažnai grįžtame atgal į namus. Deja, grįžtame tik mintimis bei prisiminimais. O artėjant kuriai nors didesnei metų šventei (kaip Velykoms ar Kalėdoms), mūsų prisiminimai apie paliktą gimtąjį kraštą būna daug gilesni ir liūdnesni. Nors mūsų jaunoji karta ir puola tėvus bei vyresniuosius, kad jie nieko daugiau nežino, kaip tik gyventi kažkokiais prisiminimais, kurie jaunimui, užaugusiam ir išsimokslinusiam jau čia, Amerikoje, nieko nereiškia. Svajoti apie Lietuvą, kurios niekad nesi matęs, tikrai yra sunku. Todėl ir jaunimo perdaug kaltinti užtai nereikėtų. Tai yra visai natūralu. Jau tokia, matyt, yra gyvenimo tiesa, kad jauni žmonės gyvena ateitimi, svajoja apie didžius laimėjimus, herojiškus žygius, pragarsėjimą ir t. t. O seniems belieka gyventi jau tik praeitimi ir prisiminimais.

Todėl ir aš kiekvienais metais, kai artėja didžiųjų švenčių išvakarės, grįžtu mintimis atgal į tėviškę ir daug ko pasigendu.

Prisimenu,, kokios šaltos ir gilios Lietuvoje žiemos būdavo. Sniego didžiausios pusnys, o nuo šalčio net tvoros braška. O koks gražus Lietuvos dangus, nusėtas milijonais mirgančių žvaigždžių... Artėja Kalėdų šventės... Tada gimnazijos ir mokyklos gaudavo ilgesnes atostogas. O mūsų namuose prasidėdavo tikras darbymetis: kambarių aptvarkymas, eglutės papuošimas, bet daugiausia Kūčių stalo paruošimas. Mama išimdavo labai seną, dar nuo močiutės gautą kraitinę staltiesę. Ją užtiesdavo tik Kūčių vakara ir per Velykų šventes. Tada tėtis atnešdavo pluoštą šieno. Mes visi spoksodavome, kai mama atsargiai išdėliodavo šieną ant stalo, kad joks šiaudelis nenukristų ant žemės. Ji visuomet mums primindavo, kad ant tokio šienelio labai seniai Betliejuje gimė ir kūdikėlis Jėzus. Tada apdengdavo staltiese ir pačiame stalo viduryje padėdavo plotkeles. Mažesnieji broliai dar kartą patikrindavo, ar tikrai yra 12 valgių.

Šiandien apie tai galvojant, atrodo, kad tai buvo viskas labai paprasta. Tačiau didelėje šeimoje visi tie bendri papročiai buvo įdomūs, mieli, nes jie žadino švenčių nuotaiką ir gilų džiaugsmą. Tad dabar, po daugelio metų, aš kaip tik ir pasigendu viso to.

Atsimenu, kaip visi laukdavome Kalėdų švenčių. Koks būdavo džiaugsmas, kai suvažiuodavome namo ir visi susikaupdavome prie Kūčių stalo bendrai maldai, prašydami Dievo palaimos.

Čia, Amerikoje, Kalėdų šventės yra visai kitokios. Čia niekas neruošia Kūčių vakaro. O kaip būdavo įdomu, kai pavalgę traukdavome šieną iš po staltiesės, žiūrėdami, kuris ilgiau gyvens. Ar, imdami riešutus saujomis, skaičiuodavome poras. Vėliau eidavome į kiemą pasigrožėti Kalėdų nakties žvaigždėtu dangumi, pasiklausyti, kaip gyvuliai šneka, o vyresniosios seserys, išpūtusios akis, klausydavo, iš kur šunes sulos, nes iš tos pusės turės piršliai atvažiuoti. Štai ko aš daugiausia pasigendu...

Gyvendama Čikagoje, aš pirmas Kūčias bandžiau suruošti kaip Lietuvoje, bet niekur negavau šieno. Čia niekad nemačiau per fabrikų dūmus pilnai žvaigždėto dangaus, o šunų lojimas tokiame didmiestyje visai nėra "romantiškas", nes beveik kiekviena šeima laiko šunį tik apsiginti nuo vagių.

Amerikoje Kalėdų šventės perėjo beveik į prekybininkų rankas. Krautuvininkai išnaudoja žmonių šventiškas nuotaikas ir siūlo išdekoruotuose languose visokiausią šlamštą. Čia visų pagrindinis šūkis: "Pirk!" O ką pirkti? Pirk viską, nes tokiu būdu apdovanosi visus — tėvus, vaikus, draugus, bendradarbius, tarnyboje viršininkus ir t. t. Manęs įstaigoje prieš kiekvienas Kalėdas bendradarbės klausia, ar aš jau pradėjau prieškalėdinį apsipirkimą? Aš joms kiekvieną kartą atsakau, kad nieko nepirkau ir nieko nepirksiu, nes man dabar nieko nereikia. Taip jos ir negali atsistebūti, kad aš jau tiek metų čia gyvenu ir dar vis negaliu priprasti prie Amerikos tvarkos.

Tačiau daugelis iš mūsų tvirtina, kad dovanų pirkimas tikrai yra geras paprotys. Kartą man teko svečiuotis Kūčių vakarą vienoje pažįstamų šeimoje. Jie turi du mokyklinio amžiaus vaikus, bet Kalėdų senelis atnešė dovanų pilną maišą ir dar didelę dėžę ant rogučių įvilko į kambarį. Aš nustebusi žiūrėjau, kai tie vaikai draskė auksinius kaspinus ir įvairiaspalvius popierius įvyniotų dovanų ir mėtė čia pat po kojų. Vyresnysis berniukas gavo 9 dovanas, kurios buvo nuo Kalėdų senelio, nuo tėvų, nuo močiutės, nuo dėdienės iš Lietuvos ir t. t. Tačiau man atrodė, kad tas berniukas nebuvo labai laimingas. Jis tiek gavo žaislų, kad nė pats nežinojo, su kuriuo pirmiausia žaisti. Pradžioje paėmė šautuvą, vėliau meškeriotoją šuniuką, vaikščiojantį ančiuką, bet tuoj viską numetė į šalį. Tada pamatė, kad jaunesnio broliuko automobilis yra kitokios spalvos negu jo. Griebė jam iš rankų, o tas nedavė. Tada abu pradėjo rėkti. Įsimaišė abu tėvai, ir kilo didžiausias triukšmas. Tai tau ir Kalėdų šventiškos nuotaikos. O Lietuvoje juk tiek dovanų niekad niekas negaudavo. O kiek džiaugsmo būdavo, kai gaudavome saldainį, riešutą, pyragėlių ar žieminių obuolių. Tad štai ko aš dažnai pasigendu...

Negeriau yra ir su Velykų šventėmis. Atrodo, kad čia svarbiausia yra vaikams nupirkti naujus drabužius, o moterims — skrybėlaitę ar kepuraitę, bet būtinai su gėlėmis. Tad daugeliui naujas apsirengimas, matyt, yra daug svarbesnis, negu Kristaus mirtis ar prisikėlimas. Krautuvininkai ir čia panaudoja visus savo gudrumus ir privilioja pirkėjus.

O Lietuvos pavasaris!... Kiek daug man prisiminimų sukelia Velykų šventės, kai margučius margindavome, kai eidavome į miška visas būrys vaikų pirmųjų žibučių Velykų stalui priskinti. Rodos, ir dabar tebegirdžiu Velykų rytą Prisikėlimo varpų gaudimą...

Todėl aš labai dažnai grįžtu mintimis atgal į tėviškę ir daug ko pasigendu turtingoje Amerikos žemėje...

PENKIOS KAPEIKOS

AVA SAUDARGIENĖ

Miestas drebėjo priešui siaučiant. Nedaug žmonių matėsi gatvėse, o ir tie patys paskubomis išnykdavo. Krautuvės ištuštėjo, gyventojai namų ir butų duris užsirakino. Kareivių šautuvų barškėjimas didino baimę okupuoto krašto. Viskas pasikeitė. Tik didingas Nemunas plaukė ta pačia vaga ir tyki srovenančio vandens meliodija guodė iškankintą lietuvį.

Katedros varpai nutilo prasidėjus pokariniam terorui. Ištikrųjų viso Senamiesčio, Žaliakalnio ir visos Lietuvos bažnyčių varpai nutilo. Tylėjo ir šį giedrą gegužės rytą, Arūnui švenčiant savo penktąjį gimtadienį.

Prie lango atsistojęs mažasis Arūnas barbeno į stiklą ir visiems, kas tik klausyti norėjo, skelbė didelę naujieną — šiandieną mano gimtadienis! Jo akyse žibėjo džiaugsmas ir neribotas pasitikėjimas.

Tėvelis, kaip ir kiekvieną dieną, turėjo eiti į darbą, bet prieš išeidamas, davė Arūnui ratukus, kuriuos sukalė iš senų dėžių lentučių ir, pakedenęs šviesius plaukelius, įspaudė į ranką penkias kapeikas. "Nusipirk saldainį", pašnabždėjo ir tyliai uždarė duris.

Arūnas nebežinojo kuo labiau džiaugtis — ratukais ar pinigais? Kiekvienais metais jis ką nors gaudavo iš tėvelio. O kaip gi, juk tėvelis inžinierius ir viską moka padaryti. Bet pinigų — ne! Pirmą kartą Arūnas gavo pinigų! Net ir mama niekad pinigų nedavė. Kartais pati nupirkdavo jam mažą kūgelį ledų. Sakydavo pinigų nėra ir dar tyliai pridurdavo — jau nieko nėra mūsų krašte. Kažkodėl visi tyliai kalbėjo tomis dienomis.

Arūnas įpuolė į virtuvę. "Mama, žiūrėk!" Rodė ratukus, o paskui ištiesė kumštelę su penkiomis kapeikomis. "Tėtis davė". Net jo balselis buvo prikimęs iš susijaudinimo.

"O ką tu nupirksi už tas penkias kapeikas?"

"Nežinau — pagalvosiu", susimąstė berniukas ir traukdamas ratukus triukšmingai išbėgo į kiemą.

Po valandėlės vėl įsirito į virtuvę šaukdamas — "Jau žinau! Nusipirksiu ledų, o tau batus, kad nereiktų su skylėtais vaikščioti!"

Mama nusijuokė, bet kai apkabino Arutį, jos akyse pasirodė ašaros — "Tu mano turtas —"

"Aš tikrai nupirksiu tau batus!" Tvirtino vaikas sutrikusiu balsu.

Mama išleido Arūną į gatvę. "Toli neik. Nusipirk ledų ir grįšk."

Praeidamas pro ledų kioską Arūnas užsimerkė. Nežiūrėjo ir į kitų krautuvių vitrinas. Nebuvo ir į ką žiūrėti, visos buvo tuščios. Prie maisto parduotuvės stovėjo ilga eilė moterų. Senutė kaimynė pašaukė Arūna, bet jis neatsakė ir nesustojo. Tik pasukęs už katedros stabtelėjo. Jo širdelė mušė, kaip tamsiam kambary, kuriam slėpėsi slibinai. Taip toli jis vienas dar nebuvo ėjęs. Mama jį už tai išbartų. Nežiūrint to, jis bėgo toliau. Ant kito kampo prie batų krautuvės sustojo. Krautuvėj žmonių nebuvo, tik teta Zita skaitė laikraštį, sėdėdama už pardavimo stalo. Sukaupęs drąsą, Arūnas įėjo ir prisiglaudė prie durų. Dešinėj kumštelėj laikė sugniaužęs pinigą ir akutėmis permetė lentynas. Tuščios! Visos lentynos tuščios!

Zita paliko laikraštį ir priėjo prie Arūno.

"Aruti, kaip gražu, kad mane aplankei!" Jauna teta pabučiavo vaiką.

"Aš —", nedrąsiai pradėjo Arūnas ir kitus žodžius taip tyliai sužnabždėjo, kad Zita neišgirdo.

"Tur būt nori ką nors nupirkti?"

"Mamai batus —", vos girdimu balsu pakartojo.

"Batus?" Nustebo Zita.

"Mamos batai su didelėm skylėm —"

"Mūsų visų batai su didelėm skylėm," sumurmėjo Zita. Ir garsiai paklausė: "O pinigų turi?"

Be žodžių Arūnas atgniaužė kumštelę. Ant delno sublizgėjo penkių kapeikų moneta.

Zita ilgai žiūrėjo į Arūną. Pagaliau nusijuokė kažkaip kymiai, apkabino berniuką, o jos akyse sublizgėjo ašaros.

"Nėra batų, Aruti. Nieko nėra." Švelniai pritildytu balsu tarė, lyg bijodama, kad sienos neišgirstų.

"Tai kada bus?"

"Kai būsim laisvi — kai svetimieji išeis iš kur atėję —", dar tyliau sušnabždėjo Zita. O paskui, lyg niekur nieko, išsitiesė ir garsiai tarė: "Bėk, Aruti, nusipirk saldainį. O kai bus batų, pasakysiu mamai."

Saldainių parduotuvėj Arūnui pasakė, kad saldainių nėra. Saldainiai toli, kitame mieste. Taip toli, kad Arūnas ir per dieną nenueitų. Jis nubėgo pas ledų pardavėją.

"Ledai kainuoja devynias kapeikas, o tu turi tik penkias."

"Aš noriu tik mažytį kūgelį —"

"Nėra. Kai turėsi daugiau pinigų, tada ateik." Kietu balsu pavarė vaiką pažįstama pardavėja.

Arūno drąsa išnyko. Nesupratimas ir nuostaba sukėlė baimę. Pasigedo motinos ir namų. Sugrįžo atgal, prisiglaudė prie sodelio tvoros ir neramiai gniaužė kumštelėje pinigą. Jis jautėsi kaip mažas šunytis, išspirtas iš šiltos virtuvės į rudens darganą. Staiga pašoko. Bėgo, bėgo, kol pribėgo Nemuną ir visa jėga sviedė metalinį pinigą į sraunų upės vandenį.

"Paėmėt saldainius, paėmėt batus, paimkit ir savo kapeikas!" sušuko Arūnas, o jo skruosteliais riedėjo didelės ašaros.

Tuo metu vėjas įlindo į katedros varpinę ir sujudino didžiojo varpo liežuvį. Jo graudus gaudimas pasiekė kiekvieno lietuvio širdį okupuotam mieste.

1971, Sydney.

AUŠRA – KAUNAS – TORONTO

KOTRYNA GRIGAITYTĖ

Šie trys žodžiai liudija Aušros mergaičių ir berniukų gimnazijų jubilėjinį 50-ties metų sąskrydį š. m. gegužės 29–30 dienomis, Toronto, Prisikėlimo parapijos salėse.

Aušra — prieš saulės tvaną, aušra pilna švelnaus paslaptingumo, aušra pirmasis žingsnis į bundančią žemę. Argi galima buvo parinkti tinkamesnį vardą šiai mokslo įstaigai pirmaisiais nepriklausomos Lietuvos metais Kaune. Laisvės džiaugsmas, mokslo troškimas, ateities planai... nerimstanti jaunystė ir budrūs jos saugotojai mokytojai.

Aušrokų 50-ties metų jubilėjaus proga buvusi gimnazijos direktorė Alina Skrupskelienė savo žodyje maždaug taip pasakė:

— Jaunimas buvo kūrybingas, veržlus. Nemanykite, kad lengva buvo jį mokyti.

Tos, daugiau ar mažiau, kietos mūsų globėjų rankos davė savo auklėtiniams ką galima geriausio. Ką tada pasiėmėm, nešėmės kaip didelį lobį iš krašto į kraštą, padalindami dar ir savo vaikams, lankantiems svetimas, gyvenamojo krašto mokyklas.

Neapsistosiu čia prie datų, statistikų. Mano tikslas tik paryškinti ką duoda toki suvažiavimai kiekvienam, tos plačiai išsiliejusios šeimos nariui. Visų pirma permeta tave į kitą krantą, kur buvai, tam tikra prasme, laimingiausias. Grąžina tau jaunystės iliuziją, mielą draugiškumą ir, neretai gilų širdies atsivėrimą. Juk susitikę po tiek metų turime ką vienas kitam pasakyti. Tik to laiko vis permaža...

Čia sveikinies su vienu, čia jau ir kitą atpažįsti. Būta draugystės, būta ryšių. Atsiverčia prieš tave kolektyvus dienoraštis: metai po metų, laida po laidos, vaizdas po vaizdo. Gimnazijos "vargai" visų buvo panašūs; ir graudūs atodūsiai paliekant klasės suolą — tie patys. Ar ne tai labiausiai ir suriša?

Šiandien stovim lyg kokiame amfiteatre ir stebim vieni kitus, kiekvienas iš savo pakopos. Viduje amfiteatro mūsų mokytojai. Dabar jie mums tarsi didžiuliai medžiai, ant kurių šaknų ištisos paukščių kartos...

Laiką atpažįsti iš bruožų, peršasi pasakyti nesamonę. Čia pat toji nesąmonė ir pasimaišo. Vienas apyjaunis aušrokas, su stiklu rankoje, akis įspyręs į mano klasės draugę blondinę Elenutę. Žengia kelis tvirtus žingsnius į mus ir sako:

— Labai džiugu jus pamatyti, ponia. Norėčiau dabar paklausti už ką mane kapojot dvejetukais? O buvau pasiutiškai įsimylėjęs į jus...

Draugė išplečia akis:

— Tai klaida, — sako ji.

— Ponia Elena yra mano klasės draugė, ji niekad nebuvo mokytoja, — mėginu aiškinti. Matau, kad netiki, skelbia savo meilę toliau. Elena prapliumpa anų laimingų dienų juoku. Aušrokas vistiek laikosi savo. Moterims netiki. Į prisegtą kortelę net nepažvelgia. Kai jis džentelmeniškai nusilenkęs grįžta prie savo klasės, tada atsikvošim, kad jis turėjęs galvoj, (pagal jį ir širdy) vokiečių kalbos mokytoja, kuri tada buvo jauna ir graži. Juokas nutrūksta. Mokytoja jau mirusi.

Apžiūrinėjam gimnazijos nuotraukų parodą, pavieniai ir po kelis. Išgirsti už pečių atsidusimą: tas išvežtas, tas miręs, anas nužudytas, iš iliuzijos grąžina į tikrovę. Bet neilgam. Vėl atskamba juokas ir daina.

Aušrokai su aušrokėmis vaikšto susikabinę už rankų kaip vaikai. Dr. Aldonos (vienos iš uoliausių suvažiavimo rengėjų) linkėjimai pasijusti visiems anų dienų mergaitėmis ir berniukais — prigijo. Jei ko neatpažįsti, pažvelgi į prisegtą kortelę; jos skirtingų spalvų mokytojams, buvusiems mokiniams ir svečiams. Kortelės nemato tie, kurie žvelgia tiesiai į akis, kaip tas žvalus aušrokas. Kartais patikėjęs akimis lieki klaidoje. Šiuo atveju malonioj: tą vakarą jis nesužinojo, kad mokytoja jau mirusi...

Pasiveju klasės draugę Laimutę, vieną iš septynių, buvusio švietimo ministerio dukrelių. Tyli, švelni, kaip visuomet, tik veidelis kiek išvargęs. Juodam vakariniam drabužy ji tikra grakšti miniatiūra. Pasidalinam šeimos nelaimėmis, akys sudrėksta. Ji vėl beria smulkius žingsnelius gilyn į salę.

Pro šalį praeina tokia jauna, tamsiais plaukais skaistaveidė ir maloniai nusišypso. Kas ji? Nespėjau pamatyti kortelės. Tikriausiai ji bus iš paskutiniųjų gimnazijos laidų. Bet ar mudvi pažįstamos?

Žybtelia brilijantais žurnalistė "amerikonka". Vos tik spėjam paduoti viena kitai ranką ir nebaigtas sakinys nutrūksta. Ją jau neša kleganti minia.

Linksmai sulaiko Kęstutis Grigaitis, atstovavęs pirmąją Aušros laidą. Dabar nebesiginčijame dėl tos pačios pavardės ir neieškom giminystės ryšių kaip kadaise...

Praliuoksi pro šalį raudonplaukė Valė. Plonutė, judri. Laikas praėjo jos nepastebėjęs. Ji ta pati padūkusiai

J. MOZŪRAITĖ JAUNIMAS

gyva mergička, lyg iš gimnazistės uniformos tiesiog įšokusi į salotinės spalvos balinę. Jos vėšlūs raudoni plaukai puriom bangom natūraliai nusvirę žemiau kaklo, visai taip pat, kaip anuomet klasėje. Kai ji vėliau ima girtis beveik pustuziniu anūkų, net juokas ima. Lyg būtų atpasakojama kokia komiška filma.

Kažkas sučiumpa už pirštų galų:

— Jūs susirūpinusi, ponia, aišku, neatpažįstat, — girdžiu gražų balso tembrą. — Ir mano kortelė jums nieko nesako. Žinoma... Pauza.

— O, aš labai gerai atsimenu jūsų ašaras, — toliau porina jis... Tikriausiai nepamiršot, kai jūsų trijų metų sūnus Vokietijoj prasmuko pro lagerio sargybas ir išsivijo miestan aitvarą. Padėjau policijai tą bėglį surasti. Esu tas pats išvietintas aušrokas, — užbaigia pabrėždamas kiekvieną žodį.

Lyg ir nukrinta rūko uždanga. Matau ten... anuomet... jauną vyruką vedantį per aikštę mano vaiką. Jie abu linksmai šnekučiuojasi.

Salių tarpdury susitinku dr. profesorę Mariją iškilmingame baliaus apdare. Sakyčiau į ponios Trudeau kopiją įsirėminus: raina, gražiai krintanti medžiaga, ilgos rankovės, kapišonėlis. Kai prašneka, ta pati šilta, nuoširdi Marytė, buvusi aušrokė, vėliau ten pat mokytoja.

* * *

Klasės draugės dr. Aldonos ir jos vyro vaišinguose namuose susirinkom bendraklasės, galutinai suvažiavimą užbaigti. Teko girdėti, kad tokių užbaigtuvių židinėlių Toronte buvę ir daugiau. Atpažinau čia ir visos klasės mylimąją Danutę, kuri vakar pradefiliavo taip gražiai man nusišypsodama, o aš prasižiojus nulydėjau ją, spėliojančiom akim. Užtat dabar ji mane švelniai pabarė.

Terasoj dėsto sceninius patyrimus dainos menininkė Sofija paįvairindama sarkazmo gabaliukais. O valgomajame, už pravirų plačių durų Valė pasakoja "svarbiausius" savo gyvenimo įvykius. Juokiamės ligi ašarų: ji nenustygsta vietoj, čia keliasi, čia vėl sėdasi, savo baltą, elegantišką suknelę, nejučiomis, vis po truputį, timpteldama į viršų.

Pakyla iš terasos labai majestotiškos išvaizdos Valės vyras ir atsistoja tarpdury:

— Ar jūs ten jos nei kiek nepristabdysit? — tonas rimtas, bet neįtikinantis. Aiškiai džiaugiasi savo linksma žmonele.

Subruzdom fotografuotis sodelyje. Niekaip negalim susigrupuoti prieš kamerą. Valė ir čia veikia... Kažkas iš stebinčiųjų pasiunčia repliką dr. Aldonai:

— Jūs suruošėt tokį šaunų minėjimą, o dabar nepajėgiat susiorganizuot prieš foto aparatą.

— Mat, minėjimą ruošiant nebuvo "amerikonkų", — atsikerta Aldona nusijuokdama.

Ištikrųjų, ištikrųjų! "Amerikonkos — amerikonkos". Tikrai nebūtų suruošusios tokio didingo minėjimo, svarbiausia taip stipriai jungiančio savo dvasia. O kiek įdėta širdies, kiek darbo, sumanumo... Nebeskaičiuosiu tortų, patiekalų įvairumo, jau po iškilmingos vakarienės kitoje salėje. Neabejotinai tai prisidėjo prie draugiškos šiltos ir linksmos dalyvių nuotaikos, kuri supo visą suvažiavimą.

Pažvelgus atgal, Aušra mergaičių ir berniukų išleido pro savo vartus daug, oi daug to jaunimo į platųjį gyvenimą. Vieni iš jų savo profesijas įamžino moksle, kiti mene, treti literatūroj. Buvo karių, konsulų, politikų. Nesusirinkom pakloti suvažiavime savo etikečių. Suėjom čia pabendrauti mokytojai ir mokiniai, žvilgterti atgal, na, ir pirmyn.

Dideli dalykai sunkiai apčiuopiami, kai riedi be atvangos per dienos smulkmenas. Mūsų darbas tegul kalba už mus.

Išvadoje, ką davė šis šimtaprocentiniai pasisekęs suvažiavimas? Svarbiausia: norą dirbti, kurti, gyventi. Atskleidę subtiliausias savo sielos kerteles, gal nevienas atrastume, kad to ryžto, kartais, buvo ir pritrūkę. Mes pamatėm vieni kitus visose spektro spalvose. Įvairus amžius, įvairi socialinė ir profesinė padėtis. Nebuvo nei iškiliųjų, nei nužemintųjų. Tebuvo darni šeima su lygia teise džiaugtis šia diena. Tikimės, kad dar ilgai mus laikys apgaubusi ta pakili nuotaika ir stiprins, kai vėl užslinks tamsesnė gyvenimo valanda.

Ačiū visa širdimi Toronto Aušrokėms ir Aušrokams ir jų talkininkėms dukrelėms.

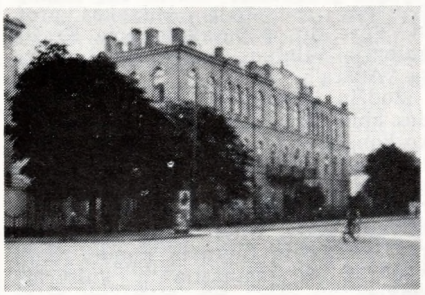

KAUNO "AUŠRA" TORONTE

K. LEONAITIENĖ-GUSTAITYTĖ

Buvusių "Aušros" gimnazijos mokinių pasiruošimas suvažiavimui, kuris turėjo įvykti š. m. gegužės mėn. 29—30 d., buvo jaučiamas ne tik Toronte, bet ir visame šiame kontinente, o gal ir dar plačiau.

Pagaliau atėjo lauktoji diena. Toronto Prisikėlimo parapijos salės, manau, pralenkė visas lietuvių sales šiame kontinente: erdvios, skoningos net elegantiškos.

Tik įėjus, plačiam vestibiuly sutinka šeimininkai, sega korteles. Jei neatpažinsim pasikeitusių veidų, tai buvusios pavardės tai primins, supažindins mus. Ant sienos ilgi sąrašai atvykstančių buvusiu "Aušros" mokytojų, mokinių.

Džiugu, jau 400 ir su viršum. Toliau, platus Kauno planas. Apspitę sekam pažįstamas gatves, bėgam, rodos, Laisvės alėja. Ten, gale, pūpso Įgulos bažnyčia, čia Valstybinis teatras, ir štai švyti mūsų "Aušra".

Vestibulio kampe ant stalo aušrokų rašytojų, poetų leidiniai: Aistis, Andriušis, Gliauda, Tulauskaitė, Grigaitytė ir eilės kitų. Pro plačias duris žvelgiu į erdvę salę, nutupdytą apvaliais, gražiai dekoruotais stalais. Gale, scenoj, iš tolo švyti meniškai išraityta, gal dešimtjardė trispalvė, o viduj jos Aušra. Iškilmių salė puošni, bet dar peranksti — tuščia. Kairėj, antroj salėj jau sklinda linksmi balsai, grupelės gurkšnoja kokteilius. Smalsumas vilioja dar toliau, į trečiąją — parodų sale. Sienoje mirga nuotraukos: "Aušros" laidų vinjetės, mokytojai, mokiniai, skautai, sportininkai ir eilės kuopelių, kurias išaugino "Aušra". Čia susibūrę, išpūstom akim sekam nuotraukas, jieškom klasės draugų, mokytojų. Daugelis atranda ir pamirštą save, jauną, uniformuotą, su plačiu kaspinu kasose, besišypsančią gimnazistę. Salėj ūžesys, klegesys. Apsikabinimai, pasibučiavimai. Nesvarbu ar tu I, VI ar XIII laidos, ar tavo veidas gyvenimo vingiais daugiau išmargintas, plaukai sidabru padabinti, bet tu tos pačios motinos "Aušros" sūnus, duktė esi. Pinasi jaunystės džiaugsmai, bet neatsilieka ir išgyventi skausmai. Iš tolo stebiu, du klasės draugai paslapčia braukia ašarą: Vytas sutiko Antošką, netikėtą svečią iš Varšuvos, kuris jį išgelbėjo iš N. K. V. D. nagų ... Ten toliau, dar jauna močiutė, matau, apkabinta buvusio draugo, ratu skrieja ore ...

Nukrypsta akys į sienoj kabančius paveikslus aušrokų-menininkų: B. Jameikienės, Paukštienės, Kasiulio ... Kitoj sienoj mirga sveikinimai: laiškai, telegramos suplaukę iš visų kraštų, net iš gimtosios padangės. Pastarieji, nors ant pageltusio sovietinio popierio, bet mieli, jautrūs žodžiai sudėti, surašyti buvusiųjų mokytojų, mokinių. Ir daug senų apmirštų ar jau net palaidotų pavardžių prabyla į mus ir džiaugsmas suvirpina širdį — šiandien, rodos, jie vėl su mumis. Virš sveikinimų pagarbiai ištiesta meniškai išausta juosta: Tėvynės aušrokai sveikina mus ...

Viduj salės nutįsę ilgi stalai, tartum velykiniai, nukrauti valgiais. Štai snaudžia prisimerkęs rudas paršelis, bet jau išaugęs ilgas, gerai nupenėtas paršas. Centre stalo keroja plačiašakis raguolis. Kas gi išdrįs jį prapjauti, pajudinti? Toks aukštas, gražus, toks trapus! Dar toliau drebučiuose įstrigusios tįso lydekos. O užkandžių, užkandėlių, akys raibsta, nebandau nei suminėti. Gale stalo, girdžiu, šnabždasi šeimininkės: "Ar nepermažai bus tortų", čia aštuoniolika, o ryt dienai liko tik šešiolika". Nusišypsojau, "tik šešiolika"! vargšai mieli Toronto aušrokai, kiek darbo, kiek rūpesčių sudarėm jiem, o mes tik džiaugiamės, gėrimės ir vaišinamės.

Pirmuosius džiaugsmus, įspūdžius išsilieję, grupavomės puošnioj salėj prie apvalių stalų. Čia, arčiau scenos susigrupuoja vyresnieji, pirmųjų laidų, toliau — vėlesniųjų. Scenoj pasirodė suvažiavimo rengimo komiteto pirmininkas R. Ribikauskas. Pasveikinęs suvažiavusius pakvietė į sceną aktorių A. Dikinį. Šis meistriškai perdavė Pulgio - Andriušio feljetoną: "Aš pasaulio lietuvis" ir linksmai, pulgiškai, nuteikė visus. Po to kun. dr. P. Gaidai sukalbėjus maldą prasidėjo gausi vakarienė. Akys užkliūva į servetėles: Kaunas — Aušra — Torontas atspausdinta auksinėm raidėm. Momentui suspaudžia širdį, kodėl čia, Toronte, o ne ten — Kaune?! ... Bet skardūs balsai išblaivo. Skamba tostai "Aušrai", aušrokams, švyti linksmi veidai. Netrukus valso sūkury sukasi poros, rateliai, žaidimai, lyg senais gimnazijos vakarėlių laikais. Ir lengvam tango ritme prisiminiau populiarius Šabaniausko įdainuotus žodžius: "Negrįš niekados jau sapnai ..." Šį kartą jie, rodos, sugrįžo, atgijo gimnazistiški jausmai, sentimentai. Čia susibūrę — vėl aušrokai "mergaitės", "berniukai". Štai ponas mokytojas (matematikas A. Orvidas) linksmai nuteikia visus. Ten panelė mokytoja (P. Valavičiūtė) klasės auklėtinių apsupta. Ponia direktorė (A. Skrupskelienė), kaip visuomet, rami, santūri šypsosi savo mokinėms, kurias nekartą gal teko m o t i n i š k a i pabarti, pamokyti, nubausti.

Sekmadienį geg. 30 d. 3 v.p.p. jaukią Prisikėlimo parap. bažnyčią užpildė suvažiavimo dalyviai. Pamaldos aukotos už žuvusius ir mirusius "Aušros" gimnazijos mokytojus, mokinius. Mišias atnašavo buvęs mergaičių gimnazijos kapelionas kunigas J. Pakalniškis. Solo giedojo aušrokė S. Nasvytytė-Valiukienė. Po pamaldų, gedulingai vargonams pritariant, buvo perskaityta virš šimto pavardžių jau nukeliavusių amžinybėn. Tuo metu ne vienas nubraukė ir gailią ašarą, lyg atsisveikindami su mielu draugu, drauge ar bubusiu mokytoju.

Tuoj po pamaldų įvyko akademija, kurią sklandžiai pravedė dr. Statkevičiūtė-Lukienė. Į sceną buvo iškviesti suvažiavę "Aušros" mokytojai: P. Valavičiūtė, A. Orvidas, kun. J. Pakalniškis, dr. M. Ramūnienė, A. Skrupskelienė, A. Bulotienė, A. Avižonienė, G. Babrauskienė, K. Budzys, A. Šlepetys. Taip pat iškviesti pirmos ir paskutinės "Aušros" du abiturientai: K. Grigaitis ir Paškauskaitė-Krikščiūnienė. Pagerbiant "Aušrą" prisegta visiems po raudoną rožę.

Po to A. Petrauskaitė-Skrupskelienė, buvusi "Aušros" mokinė, mokytoja ir direktorė šiltai ir vaizdžiai apibūdino

1. Prieš 30 metų ... ekskursija Vilniuje. 2. "Aušros" suvažiavimo Toronte rengėjų komitetas. 3. Registracija (kairėje *E. Krikščiūnienė* ir dešinėje *L. Milukienė* "jauniausios aušrokės". 4. Programos dalyviai: iš k. pianistė — *A. Kepalaitė,* poetė — *K. Grigaitytė-Graudienė,* poetas — *J. Aistis,* poetė — *G. Tulauskaitė-Babrauskienė.*

. . . iš seno albumo. . .

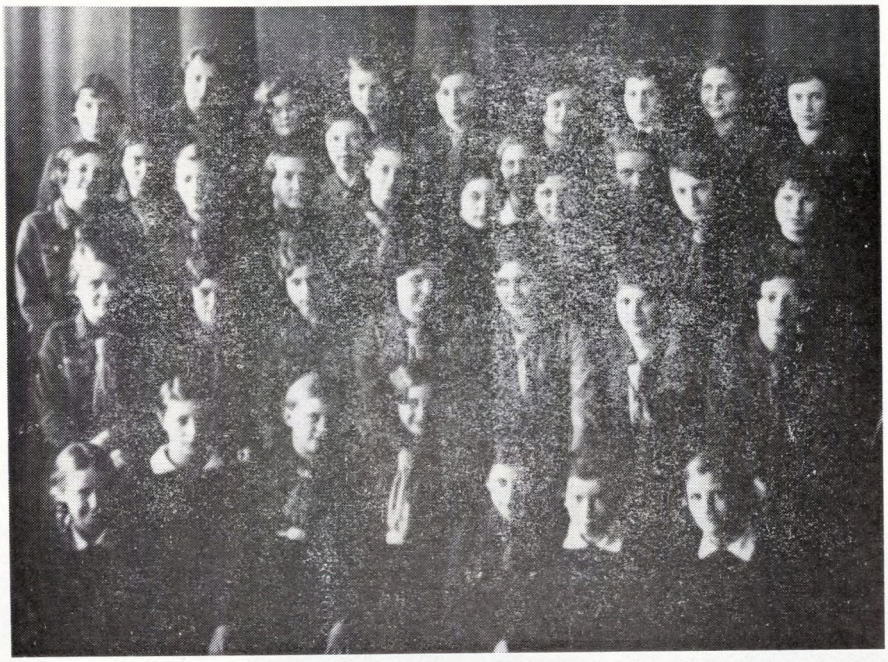

1934 m. skaučių draugovė ir 1938 m. (kažkurios?) klasės mokinės su mokytojais — Kauno "Aušros" mergaičių gimnazija.

"Aušros" gimnaziją. Aušrokas prof. M. Yčas, jr., papasakojo apie Kražių kolegiją, Vilniaus universitetą ir jų tąsą "Aušrą".

Žodžiu suvažiavimą sveikino Kanados kons. dr. Žmuidzinas ir New Yorko kons. Simutis (abu aušrokai). Gauta daug sveikinimų raštu, kuriuos perskaitė dr. Lukienė. Komiteto sekretorius A. Stanėnas perskaitė paruoštą rezoliuciją. Nutarta įamžinti "Aušros" gimnaziją Lietuvių Fonde, remti Vas. 16 d. gimnaziją ir kultūrinę veiklą.

Po trumpos pertraukos sekė meninė dalis, kurią atliko patys aušrokai. Pirmiausia pasigirdo buvusio gimn. direktoriaus M. Biržiškos žodžiai, kuriuos įrekordavo ir perdavė Pov. Labanauskas. Vėliau, savo eilėraščius paskaitė poetai: Aistis, Gr. Babrauskienė-Tulauskaitė ir K. Graudienė-Grigaitytė. Pianistė A. Kepalaitė talentingai atliko Bethoveno sonatą ir Chopino etiudus. Oficialioji dalis užbaigta jaudinančiai griausmingu Tautos Himnu.

Ir vėl pasipylė linksmi balsai salėse. Ir vėl gausios vaišės. Nors uoliai lankėm apkrautus valgiais stalus, bet rūpestingos šeimininkės juos vis papildė. Nors "tik šešiolika tortų" buvo palikta šiai dienai, bet ir storo šakoto raguolio kamienas ir rudo paršelio, kalakutų, antelių buvo pilni stalai ir liko neįveikti. Lietuviškas vaišingumas, kurio neišdildo nei svetima padangė, nei svetimi papročiai.

Suvažiavimas buvo labai rūpestingai paruoštas, nuoširdžiai ir vaišingti pravestas. Vėlai vakare dalyviai skirstėsi, likę dėkingi rengimo komiteto nariams ir jų talkininkams su viltimi, kad po metų kitų susitiksim vėl Chicagoj.

NAUJOS KNYGOS

AGNĖS LUKŠYTĖS PIRMOJI KNYGA "KALNŲ VELNIAS"

PR. NAUJOKAITIS

> . . . Australija yra gyvačių kraštas, kengūrų kraštas, nedažytomis grindimis barakų kraštas . . . Australija yra tikras kalnų velnias (172 psl.).

O tas "kalnų velnias" tėra tik paslaptingas kažkurio kalnų augalo vaisius, panašus savo išvaizda į paveikslėliuose piešiamą velnio galvą. Australas dar paaiškina: "Jei mes australai ko nors nesuprantam, bet mums yra įdomu, mus stebina, mes pavadinam kalnų velniu" (172 psl.). Tokiu būdu ir pačiu knygos pavadinimu autorė pasisako, kad jos temos bus australiškos. Po J. Tininio romano "Dailininko žmona" tai bus antroji lietuvių beletristikos knyga su ryškiu australišku atspalviu.

"Kalnų velnias" yra pirmoji Agnės Lukšytės knyga, bet autorė jau yra žinoma skaitytojams iš jos išspausdintų novelių Pradalgėje, Lietuvių Dienose, Drauge, Tėviškės Aiduose. Knygoje sutelkta 14 novelių. Jos nevienodo ilgio, nevienodos vertės. Iš novelės žanro kiek išsiskiria pusiau lyriniai hamsuniško impresionizmo brūkšniai "Ar meilės pasaka bai a?" Šis kūrinėlis atrodo kitos spalvos negu kiti realistiniai, blaivaus žvilgsnio, pasakojimai. Gal kiek gimininga jam savo romantizmu yra pirmasis knygos pasakojimas "Ateina vaikas nuo kalnų", jau turįs novelės formą. Žaismingai lengva noveliukė yra "Činčirinči", tačiau jos meninę formą susilpnina pabaigoje prisimenamas ir komentuojamas pasiriširimo vaizdas, tas noras dar paaiškinti. Nesudėtingo turinio, apybraižinio pobūdžio yra ir "Nambruka", kur svetimos katės glostymas suveda dvi viena kitos siekiančias rankas ir širdis. Žymiai gilesnio turinio yra "Žiedas sutviska skaisčiau", tačiau išbaigtos novelės formai dar kliudo neproporcingai ištęsta ekspozicinė dalis. Bet psichologinis dviejų vaizduojamų žmonių lūžis čia parodytas įžvalgiai. Gilesnio pagrindimo dar pasigendame noveliukėje "Batsiuvys Zoščenko", tačiau aiškiai jau pastebime autorės polinkį į psichologines problemas. "Nešlifuoto opalo vėrinys" atskleidžia skurdžią aboridžinų dvasios būseną, iš kurios nėra išeities. Atsijęs savo turiniu yra kūrinėlis "Aklinas skersgatvis". Konkrečiu įvykiu mėginama teigti, kad žmogus kelis kartus pasaulyje gyvena ir kaikurie atsiminimų trupinėliai pasilieka pasąmonėje, kaikada jie sąmonėn įsiveržia. Gydytojas tai aiškina psichiniu suskilimu, o skaitytojui leidžiama teigimo tikrumu abejoti. "Prie

kavos puodelio" yra lyg tarpinė grandis tarp trumpųjų, lyg atsitiktinių, pasakojimų ir giliau pagrįstųjų. Išlikusi gyva kaceto kančiose žydė neturi nė mažiausios neapykantos savo kankintojams ir žydų žudikams. Kančia pripildė gilaus žmoniškumo jos sielą, ir jos atsiskleidimas Australijoj atsitiktinai kavinėje sutiktai europietei yra pilnas šilumos ir nuoširdumo.

Čia suminėti kūriniai rodo novelistės literatūrinius sugebėjimus, patraukliai paskaitomi. Tačiau tikras knygos svoris yra sudėtas į penkias platesnės apimties noveles. "Sūrus vanduo užlieja akis" atskleidžia gilų jaunos aktorės išgyvenimą ir jos žingsnius į tikrą meno kūrybą. Jos scenos žingsniai, susieti su realiu jos gyvenamos aplinkos pasauliu, su tikru įsijautimu į kuriamą vaidmenį, autorei pavyko atvaizduoti įtikinamai, įtaigiai, meninės tikrovės forma. Giliai judinanti novelė yra "Vėžliukas beprasmiškai rėplioja". Su pasikartojančiu išprotėjimu kovojanti Diana čia atskleista tokiomis šiltomis spalvomis, tokiais atvirais vidaus atsiskleidimais, kad iš karto pririša skaitytoją prie vykstančios tragikos ir nepaleidžia iki paskutinio puslapio. "Vasara pasibaigė. Čikados nutilo" meniniais vaizdais pradengia žmogaus charakteryje glūdinčius prieštaravimus. Juozo motina vis buvo vyro skaudinama, pajuokiama, bet jai mirus, tas pats šiurkštusis vyras visiškai pasikeičia ir miršta net negrįžęs iš tų laukų, kur žydi aguonėlės, kurias labai mylėjo jo žmona. O dabar motinos dalia tenka žmonos užguitam Juozui. Bet po sutrenkimo, automobiliui sudužus, jis atgauna drąsą ir valią. Įdomus lūžis, nors ir nevisos vaizdavimo siūlės pavyko autorei gerai susiūti. Kiek sentimentali, bet giliu žmoniškumu dvelkianti yra novelė "Domino kaladėlės". Tai senosios formos novelė, kai autorius pats viską "žino". Širdimi negaluojanti senutė, dėstydama domino kaladėles, prisimena ryškiausius savo gyvenimo momentus. Tėvams žuvus miškų gaisre, ji auginta prieglaudoje, žiauriai su ja elgiantis, bet paaugus patenka tarnauti pas labai gerus žmones, išleidžiama už gero vyro, paskui iš tos pat prieglaudos įdukrina mergaitę. Pasakotojos širdyje išdilo prieglaudos padaryti randai, bet jos augintinėje jie pasiliko daug gilesni, negyją. Tik globėjos mirtis prie domino kaladėlių ir joje pabudina ašaras, pažadina išganingą lūžį. Tai lyg priešmirtinis gyvenimo filmas, toks gyvas ir spalvingas, bėgąs prieš skaitytojo akis. Jį "žino" autorė. Seniau visi rašytojai taip "žinojo", dabar mėginama dokumentuoti, kokiu nors liudijimu atsiremti. Bet ir šitas senoviškas kelias nėra novelei koks trūkumas, nes kūrinys iš tikro spalvingas, lengvai tekantis, gyvas, šiltas, spindis nuoširdumu. Ir titulinis "Kalnų velnias" padvelkia tikrumu, pergyvenimo realumu, pasakojimo autentiškumu. Mokyklos valytoja, darbo prievolę atliekanti lietuvė, išvyksta savaitgalyje į kalnus su mokyklos vedėju australu. Ten randa atsiskyrėlį gyvačių gaudytoją, chemijos mokslus baigusį universitete, išgyvenusį nelaimingos meilės nuotykius. Gamtos egzotiškumas, romantinė meilė, atsiskyrėlio charakteris, ekskursantės įspūdžiai–supinti čia į tokią darnią pynę, nuspalvintą nuotaikos, kad gauname tikrą kalnų velnią, jau geroja prasme aptartą šio rašinio pradžioje.

Agnė Lukšytė

Knygos pasakojimai beveik visi pinami pirmuoju asmeniu. Lietuvė mergina, gal net pati autorė, susitinka kaimynystėje, darbovietėje, kavinėje ar net gatvėje pažįstamą ar atsitiktinai sutiktą žmogų, ir atsiskleidžia plunksnos verta istorija. Tas antrasis, paprastai, yra australas ar šiaip kitatautis. Visa novelės aplinkuma australiška: miestas, kalnai, dykumos, karštis, sausra ... Žmogus visur yra panašus— su savo meile, vienišumu, džiaugsmu, sielvartu, nelaimėmis, viltimis, norais, siekimu laimės. Su tokia šiluma autorė vaizduoja savo novelių žmones, lyg jie būtų broliai, seserys, artimi giminės, brangūs draugai. Tas gilaus žmoniškumo bruožas yra brangi A. Lukšytės novelių savybė.

Stilius gana lengvas, vaizdus, sakinys neperkrautas, gyvas, ritmingai plaukiąs. Pokalbiai natūralūs, vartojami ten, kur jų reikia. Galėtume prikišti kaikurias kalbos ir sintaksės klaidas, skyrybos nenuoseklumą. Tuo atžvilgiu lyg juntamas atitrūkimas nuo gyvųjų kalbos šaltinių. Naujuose kūriniuose kalbos taisyklingumą, turtingumą ir grožį autorei reikėtų įsakmiai atsiminti. Tie kūriniai, kurie sukurti ant gilesnio psichologinio pagrindo, yra knygoje patys geriausi. Tų gelmių reikėtų ir ateityje nepamiršti. Tačiau turinio gilumui turi atatikti ir formos tobulumas. "Kalnų velnias", kaip pirmoji knyga, yra visai gera. Išleista Australijoje, bet net Amerikos leidiniai turėtų tokio išleidimo pavydėti: geras popieris, gražus šriftas, tinkamas formatas, geras įrišimas. Tekste net dešimt dail. V. Rato iliustracijų, jo paties aplankas.

Agnė Lukšytė, KALNŲ VELNIAS, novelės. Išleido H. Meiliūnas, Box 1653, G. P. O. Sydney, N. S. W. 2001, Australia. Atspaudė spaustuvė Mintis, 1970 m., 174 psl., kaina Anglijoje ir Australijoje $5, U. S. A. ir Kanadoje $5.50. Dailininkas Vaclovas Ratas.

MOTERS ASMENYBĖ

T. B. Mikalauskas

Žmogaus gyvenime asmenybė yra daug vertingesnė už fizinį kūno grožį. Gražumas be asmenybės labai greit nublunka. Daug mergaičių gimsta fiziniai labai gražių, bet nei viena negimsta jau turinti asmenybę, mandagumą, visuomeniškumą. Grožis yra Dievo dovana be jokio mūsų nuopelno. Gi asmenybė turi būti paties žmogaus padaras, ji privalo būti vystoma nuo jaunų dienų ir ugdoma, kaip gėlė darželyje. Ir tai ne vienos dienos, ne vienų metų darbas, bet viso gyvenimo, sakyčiau iki gilios senatvės.

Moteris gali įsigyti asmenybę išmokdama jai prideramus darbus. Gali būti labai graži, bet jei jinai tinginė, apsileidusi, temoka tik spoksoti prieš televiziją, jos vertė nulis. Jaunos mergaitės privalo išmokti sportuoti, dainuoti, šokti, groti mėgiamu instrumentu, kaip akordeonu, pianinu, gitara, be to, virti, siūti, pamėgti skaityti gerą, rimtą literatūrą, visa tai ugdo puikią asmenybę, brangesnę už betkokį turtą. Tokia asmenybė visiems įdomi ir maloni. Tada ir draugiškumas mielas, pageidautinas, suteikiantis visiems didelio džiaugsmo.

Mergaitei paliktai vienui vienai būtų beveik neįmanoma įsigyti asmenybę. Jos laimei yra keletas puikių priemonių asmenybei ugdyti. Pirmoji ir nepamainoma priemonė yra mokykla. Tik ne visos moka įvertinti mokyklą, eina tik laiko praleisti, žiūri į kaip neišvengiamą būtinybę, nes yra valdžios įsakymas ją lankyti iki 16 metų amžiaus. Mokykla nuo gilios senovės yra laikoma pasiruošimu gyvenimui. Mokykla nėra vien tik žinių įsigijmui, yra institucija, kur išmokstama geriau gyventi ir pažinti savąjį likimą.

Asmenybėn įeina siela ir nemirtingumas, kažkas neapčiuopiamo, begaliniai brangaus. Čia yra asmenybės viršūnė. Kitaip sakant, siekimas begalinės laimės.

Antroji priemonė asmenybei įsigyti yra atvirumas. Betkoks užsidarymas vien savyje žlugdo asmeniškumą. Moteris turi būti linksma, be jokių paslapčių. Teisingam ir garbingam žmogui paslapčių nėra. Mokinkimės iš didžiojo Mokytojo Kristaus. Pažinkime jo asmenį, tada sužvilgės ir mūsų sielos grožis, išplaukiantis iš kilnios asmenybės.

Garsus prancūzų rašytojas Duppanloup labai gražiai nusako moterį:"Ji yra meili, lanksti, maloninga; ji lengva žingsniuose, vos paliečia žemę eidama, jos kilnumas siekia dangų. Moteris mažiau materialistė už vyrą. Greitesnė entuziazmui. Ji daugiau supranta širdies reikalus, ji dvasiškesnė už vyrą. Nuolankesnė, jautresnė ir pamaldesnė už vyrus. Ji yra gailestinga ir duosni. Bėdos, vargai neatima drąsos. Ji sugeba pasiaukoti tyloje, moka šypsotis ašarose". Štai kokie gražūs moters talentai, koks pajėgumas, koks turtas! Moters širdis, supratimas, meilė, pasiaukojimas, visa tai sudaro nuostabią jos asmenybę.

• MOTERYS PASAULYJE

S. Lilė Milukienė Skaučių Seserijos vyriausia skautininkė ilgą laiką dirbo su skautėmis, prieš metus buvo išrinkta Vyr. Skautininke. Jos pačios žodžiais "Seserija yra didelė ir auganti, jaunatviška ir vis besikeičianti šeima. Mūsų nuolat didėjančios gretos mus skatina vis labiau ryžtis darbui. Ne žodžiai, o tik mūsų pavyzdys įdiegs jaunesnei sesei tiesos ir pareigos jausmą".

Raš. Marija Aukštaitė (Navikevičienė), "Moters" bendradarbė, atšventė 75 m. jubilėjų. Kanadoje gyvena nuo 1930 metų. Daug rašo spaudoje; redegavo "Nepriklausomą Lietuvą"; išleido poezijos rinkinį "Rožių Vasara". Linkime jubiliatei daug sveikatos ir sekmingų metų.

Poetės Z. Tenisonaitės-Hellemans redaguota ir versta į flamų kalbą lietuvių poezijos knyga jau pasirodė. Sveikiname mūsų mielą bendradarbę garsinančią lietuvius poetus.

Šią vasarą Europoje lankėsi "Moters" administratorė **B. Pabedinskienė** ir bendradarbė **S. Girdauskienė;** rudenį išvyko red. narė **I. Kairienė,** redaktorė **N. Kulpavičienė** ir K. L. K. Mot. d-jos c. v. pirm. dr. O. Gustainienė.

LKMOPS Valdybos Pirmininkė lankosi Čikagoje

Prof. dr. A. Šlepetytė-Janačienė, Lietuvių Katalikių Moterų Organizacijų Pasaulinės Sąjungos Valdybos Pirmininkė, tampresnių ryšių palaikymui, š. m. vasario mėn. lankėsi Čikagoje ir ten turėjo pasitarimą su lietuvių katalikių moterų organizacijų pirmininkėmis bei atstovėmis.

Susirinkimo metu, Čikagoje Liet. katal. moterų organizacijų atstovės išreiškė pritarimą šiai patriotinei ir katalikiškai veiklai ir drauge jieškojo būdų, kaip tinkamiau būtų galima sustiprinti ryšį tarp LKMOPS valdybos ir visų išsibarsčiusių katal. moterų organizacijų Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Buvo paliestas ir lėšų telkimo klausimas. LKMOPS valdyba buvo paprašyta daugiau informacijos, teikiant daugiau žinių spaudai apie veiklą. Sąjungos pirmininkė pažymėjo, kad valdyba 3—4 kartus per metus leidžia biuletenį, labiausiai atkreipdama dėmesį į nuveiktus tarptautinėje plotmėje darbus ir kvietė dalyvavusias atstoves teikti daugiau žinių apie vietinę veiklą.

Buvo prieita išvados, kad būtų prasminga, jei Čikagoje esančios devynios lietuvių katalikių moterų organizacijos netik veiktų paskirai kaip iki šiol, bet taip pat turėtų savo jungtinę atstovybę, kurios atstovės reprezentuotų ir kalbėtų visų Čikagos katalikių moterų organizacijų vardu minėjimuose, suvažiavimuose bei visur kitur, kur būtų kviečiamos dalyvauti. Ši atstovybė palaikytų nuolatinį ryšį su LKMOPS valdyba. Dr. A. Janačienė LKMOPS valdybos vardu pakvietė p. M. Rudienę, p. A. Dumbrienę ir p-lę E. Vilimaitę imtis iniciatyvos ir ta linkme pradėti darbus. Taip pat buvo iškeltas LKMOPS Tarybos suvažiavimas Čikagoje bei kiti einamieji reikalai. Susirinkime dalyvavo: ponios M. Rudienė, A. Dumbrienė, A. Gabaliauskienė, O. Gradinskienė, J. Lungienė, E. Paliokienė, M. Remienė, A. Rugytė, J. Valdienė ir J. Vilimaitė **E.**

LKOS TARYBOS SUVAŽIAVIMAS

Lietuvių Katalikių Moterų Organizacijų Pasaulinės Sąjungos Valdyba nutarė sušaukti Tarybos suvažiavimą 1971 m. lapkrič. 14 dieną Kultūros Židinyje 361 Highland Blvd., Brooklyn, NY. Darbotvarkėje numatyta pagvildenti šių laikų jaunimo ir vyresniųjų santykius. Į Tarybos suvažiavimą prašoma liet. katalikių moterų organizacijas atsiųsti savo atstoves ir patiekti raštu savo veiklos apyskaitas.

Akademikių Atstovybė

LKMOPS valdybos pastangomis susidarė katalikių akademikių atstovybė New Yorke. Laukiame, kad ji įneš daug gyvumo į moterų veiklą.

Pianistė Raminta Lampsaitytė su pasisekimu koncertuoja įvairiose J.A.V. lietuvių kolonijose. Muzikos mokytis pradėjo būdama 6 metų, baigė Valparaiso Universiteto muzikos fakultetą B. A. laipsniu.

Žymios amerikiečių rašytojos mėgsta vaizduoti paslaptingus namus, su juos supančia romantiška aplinka ir kokia nors tragiška šeimos istorija. Pavyzdžiui Daphne du Maurier's "Rebecca", Mary Stewart's "Crystal Cave", Victoria Holt's "Secret Woman" ar Elizabeth Goudge's "Child from the Sea". Panašių moterų romanų pareikalavimas ypač pakilo tarp 1950-60 metų. Be aukščiau minėtų autorių tuo laiku iškilo dar Norah Lofts, Catherine Gaskin Phyllis Whitney; taip pat, Jill Tattersall, Jane Aiken Hodge. Daugumą jų pradėjo rašyti "romantiškas biografijas" ar šiaip mistiškas "namų istorijas", kai neturėjo daugiau kuo kitu užsiimti, lyg ir nuobodžiavo; taip bent spaudoje iškelia jų kritikai (vyrai). Mary Stewart, girdi, pradėjo rašyti romanus, kai sužinojo, kad negali turėti vaikų.

Tačiau, pačios tos rašytojos tvirtina, kad jos rašo ne dėl turimo laiko pertekliaus, bet kad rašymą laiko svarbiu savo pašaukimu. Ir, pavyzdžiui, Mary Stewart yra pasakiusi, kad ji nepakenčia išsireiškimų "moteriški romanai" ar "moterys rašytojos". O Norah Lofts sako: "Aš jaučiuosi atstumta, jaučiuosi užgauta, noriu viską mesti; bet vėl — juk negaliu nuskriausti skaitytojų: atimti jiems geros lektūros džiaugsmo".

O kaip lietuvių rašytojos? Kokia jų padėtis? Ar jos rašo, kad neturi vaikų ir kad pertekusios atliekamu laiku? Ir koks visuomenės-skaitytojų bei kritikų požiūris į jų darbus? Kas į tai atsakytų? — A.

...ar nepamiršote prisiųsti didžiojo laimikio bilietų šakneles?...

MUZIKOS PROFESORĖ ELENA LAUMENSKIENĖ

(1880 – 1960)

Daug mokinių profesorė išleido į muzikos pasaulį, nes pedagoginį darbą pradėjo dirbti Vilniuje nuo 1907 metų ir dirbo iki 1960 metų. Baigusi konservatorijoje fortepijono ir kompozicijos skyrius, daug laiko skyrė kūrybai. Yra parašiusi trumpų kūrinėlių fortepijonui ir smuikui, romansų, muzikos vadovėlių, taip pat suharmonizavo daug lietuviškų liaudies dainų. Ji buvo pirmoji moteris Lietuvoje muzikos profesorė.

Dramos aktorėms **Galinai Jackevičiūtei** (viršuje) ir **Onai Juodytei** sukako šešiasdešimt metų. Jos ilgus metus dirbo Kauno ir Vilniaus dramos teatruose.

Dail. Birutė Žilytė, tapytoja ir vaikų knygų iliustratorė. Gavo premiją, Čekoslovakijos bienalėje, už iliustracijas pasakai "Aukso sietelis".

Dail. Aspazija Surgailienė, grafikė ir knygų iliustratorė. Daugiausia dirba lietuvių liaudies tautosakos temomis.

Dail. M. Švažienė su savo austais kilimais dažnai dalyvauja įvairiose parodose. Jos kilimai pasižymi modernumu ir tautiniais motyvais.

Dirigentė Margarita Dvarionaitė dažnai diriguoja simfoninius orkestrus. Ji yra kilusi iš garsiosios muzikų Dvarionų šeimos.

Dail. B. Valantinaitė-Jokūbauskienė yra pasirinkusi gobelenų audimo sritį. Jos audžiami gobelenai yra didelio formato, naudojami didelių sienų dekoravimui.

Vilniaus etnografiniame Muzėjuje yra surinkta daug vertingos medžiagos, kaip liaudies meno, audinių, namų apyvokos daiktų, keramikos, medžio išdirbinių ir t. t. Eksponatai yra suskirstyti skyriais, srytimis. Muzėjus pasižymi savo augštu lygiu.

* * *

Kupiškėnų etnografinis liaudies teatras su dideliu pasisekimu gastroliuoja įvairiose Lietuvos vietovėse. Jų statomos lietuviškos vestuvės yra įgrotos į plokšteles, taip pat daug kartų nufilmuotos. Teatras įsikūrė 1932 metais ir 1934 m. vestuvės buvo suvaidintos Kaune (nuotrauka apačioje). "... Visi vaidinimu nepaprastai sužavėti. Vaidino be jokio grimo, be jokio mokymosi. Labai gražūs senoviški rūbai. Vaidintojų tarpe buvo net apie 80 m. senutė. O tačiau kaip puikiai ji dainavo ir šoko senovinius šokius! Dainavo sutartines — tai dainos, kurių besiklausant studentams net širdis salo..." ("Moteris" — 1934 m. Nr. 7).

• Gyvenamoji aplinka

VEDA ALDONA YČIENĖ

"Kiekvienas išgyventas grožis palieka mums įtakos visam gyvenimui"

George Santayana

Žmogaus instinktas kurti, noras išgauti naujas formas, dekoratyvią išraišką, pagrįstą tvarka ir ritmu, dominavo meną ir visą gyvenimą.

Nuo primityvaus žmogaus, kuris tos vidinės jėgos verčiamas molio gabalėliu reiškė savo suprasto grožio idėją, iki dabartinio menininko ar dekoratoriaus praėjo ilgi amžiai.

Įsigilinę į atskirų kraštų skirtingų laikotarpių stilius ir įnašą bendram išdekoravimui, geriau suprasime meno grožį ir jo amžių bėgyje sukurtas formas.

Kompozicija (design) yra ekspresyvus kontūrų formavimas ir dekoratyvus išdėstymas, išreiškiantis mintį ir jausmą. Kompozicijos svarbiausia paskirtis — sukelti pasigėrėjimą. Tuos pirmuosius kompozicijos mėginimus matome primityviose akmens ar gintaro skulptūrose, gyvulių figūrose, kurios parodo meno pajautimą, neturintį jokių varžtų ir taisyklių.

Sena egiptietiška vaza, sukurta 5000 metų prieš Kristų, vaizduoja išrikiuotus gyvulius, kurie byloje apie to meto gyventojų svarbiausią tikslą — sėkmingą medžioklę. Ta mintis užfiksuota keliais teptuko pabraukimais.

Graikiškos vazos ornamentika lyg paaiškina primityvaus žmogaus klausimus apie gyvenimo pradžią ir prasmę, gyvenimą žemėje ir amžinybėje.

Egiptiečių menas buvo išraiška ir suprastinimas neišsakytų religinių minčių, prašymas užtarimo pas dievus, pomirtinio gyvenimo troškimas. Egiptiečių vazose dažnai matome lotuso žiedo lapelius, kurie simbolizuoja Nilo upės gyvybingumą.

Graikai pirmieji praktikavo demokratinę savivaldą, kuri leido jiems laisvai galvoti, kurti, kritikuoti. Jie buvo originalūs savo mene, nes buvo originalūs savo galvojime. Graikai mylėjo ir brangino gyvenimą, menu išreikšdami gyvenimo grožį ir svarbą.

Kinijoje apie klasišką graikų meną buvo mažai žinoma, bet kaip ir graikai, kiniečiai turėjo gilų grožio pajautimą. Jų šventyklų — pogodų konstrukcija tai lyg poemos posmai, vienas po kito sujungti į visumą. Išbaigta ornamentika sako apie kiniečių siekimą gyvenimo harmonijos. Kiniečiai mėgo gyvulių skulptūras, ypatingai daug dėmesio skirdami drambliui, pabrėždami jo impozantišką figūrą. Nors ir labai rimtai jie garbino savo mitologiškus gyvulius, dažnai juos vaizduodavo su lengvu jumoru. Dovana kiniečiams turėjo simbališką prasmę. Jie tikėjo, kad jado akmuo gavėjui suteikia dorybių, ypatingai ištikimybę. Kiniečių audiniai buvo išpuošti daugybe simbolių: lapais, gėlėmis, saule, vazomis, negailėdami laiko jie stengėsi išsiaiškinti tų smulkių simbolių prasmę.

Kiniečių stilius buvo kopijuojamas japonų, bet vėliau japonai išvystė savo originalų stilių. Didžiausias skirtumas matomas japonų ornamentikoj, kuri nebuvo taip išbalansuota, kaip kiniečių. Japonų paveikslai nevaizdavo vien dievus ir kilminguosius, dažnai savo tema pasirinkdami eilinius žmones.

Įdomi japonų meno charakteristika —tiesioginė gamtos studija, perkėlimas gamtos, kaip ji matoma.

Japonai dygsnis po dygsnio su didele kantrybe ir kruopštumu sukūrė nepaprastų rankdarbių, kurie pasižymi puikiu kontrastų suderinimu.

Ankstyvajame indų liaudies mene, svarbų vaidmenį turi legendos ir pasakos. Dažnai sutinkame žmonių figūras, kurių rankų gestai ir rūbų ornamentai, ypatingai dryžiai, yra būdingi indų kompozicijai.

Indų audinių ornamentikai yra charakteringa įvairiai suvingiuoti augalai, atatinką poetišką indų nuotaiką. Labai populiarus ir žinomas indiškas lapo motyvas (paisley) dabar plačiai paplitęs visame pasaulyje.

Indų audiniai pasižymi nekomplikuotais bet originaliai sukurtais raštais, kurie išgaunami įvairiais metodais: spausdinimu, siuvinėjimu, kartais tapomi su teptukais tiesiai ant medžiagos. Dažnai indiški raštai neturi tikslios tvarkos, bet pasižymi vaizduote ir gyvumu.

Persų mahometų religija draudė naudoti savo kompozicijose betkokias gamtos formas, žmonių figūros taip pat buvo draudžiamos, nebent vaizdavo svarbius asmenis.

Turkiški raštai pasižymi savo spalvingumu. Jie taip pat buvo paliesti mahometoniškos taisyklės, draudžiančios vaizduoti gamtos formas. Vietoj jų turkai naudojo araleiško rašto raides ir simbolius.

Rytietiškas menas pasiekė Europą, paskleisdamas orientališką skonį ir stilių. Turkų, arabų įtaka pirmiausia pasiekė Ispaniją ir padėjo suformuoti naują stilių, kurio pagrindas buvo geometrinės formos. Tas spalvingas bet šaltas savo turiniu menas nepatenkino italų, jie įvedė gamtos ir žmogiškos figūros elementą. Ilgainiui ispanai nusikratė tiesioginės orientališkos įtakos, sukurdami savitą, ispanišką stilių. Ispaniškas genijus matomas puikiai išdirbtuose metalo ir odos dirbiniuose.

Ispaniškam stiliuje sėkmingai susijungia rytai ir vakarai, duodami turtingą ir turiningą kompoziciją (design).

Italai iš ispanų pasiskolino glazūravimo techniką, kurią naudojo savo keramikai. Italų renesanso kūrėjai buvo originalūs, bet jiems padėjo daug kitų įtakų. Italų architektūroj matome egiptiečių lotoso ir palmių motyvus.

Itališkas stilius ir kompozicija turėjo tikslą sukelti natūralų džiaugsmą, bet vėliau tapo perdėti, perdaug ornamentuoti, ir prarado savo pirmykštį jausmą. Tada Europoje mene pradėjo pirmauti kūrybingi ir meniškai jautrūs prancūzai. Ypatingai meniški to meto sienų kilimai (tapestrys). Tie kilimai savo įvairiomis temomis reprezentavo prancūzų gyvenimo džiaugsmą. Laisva, gausi ornamentika charakteringa 17 šimtmety visoj Europoj klestėjusiam stiliui. Vėliau laisvos linijos išsivystė į daugiau suvaržytą ir kontroliuotą stilių. Liudviko XV ir XVI stiliai daugiausia tarnavo rūmų prabangos iškėlimui, bet buvo plačiai kopijuojami. Prancūzai taip pat neišvengė rytų įtakos. Vaizdinga indų botanika buvo nuolat vaizduojama.

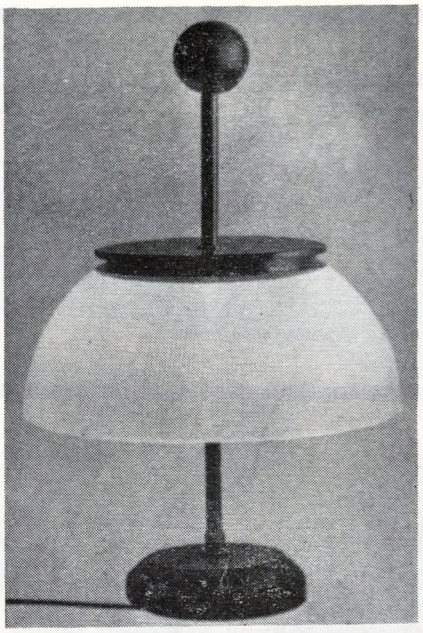

Anglai mėgo praktiškai pagamintus daiktus, ypatingą dėmesį kreipdami į konstrukciją. Geriausias pavyzdys yra 16 šimt. baldai, kurie buvo lygūs su negausia ornamentika.

Anglų tekstilė, sienų apmušalai dažnai turi orientališkos įtakos, ypatingai augalų motyvuose. Anglai turėjo savo teatrą, literatūrą, kuri vaizdžiai prisiminė istoriją. Istorijos momentą matome ir anglų mene. Namų dekoravime ryški rytietiška įtaka. Angliškas - japoniškas stilius vyravo baldų užbaigime, porcelane, rankdarbiuose. Anglai visada pasižymėjo prisirišimu prie savo namų, tas jausmas matyti ir jų išdirbiniuose, kurie pirmoj vietoj tarnavo patogumui ir praktiškumui.

Istorijos bėgyje ateivių ir čiabuvių menas paprastai susijungia, sudarydamas sumaišytus stilius. Į Amerikos kontinenta naujai atvykę anglai turėjo savo giliai įaugusias tradicijas, savo skonį. Jie norėjo naująjį kraštą padaryti panašų į namus. Paprastas buvo kolonistų gyvenimo būdas, todėl ir jų kūriniai pasižymėjo paprastumu. Naujos nuotaikos, pasitikėjimas nauju kraštu atnešė pasikeitimų ir kūryboj. Buvo kuriamas ir savitas stilius. Be anglų kolonistu įtakos amerikoniškam stiliui savo įnašą davė ir kiti naujakuriai: ispanai, prancūzai, skandinavai.

Kanadoje, Quebeko provincijoje matome prancūzų įtaką. Nors kanadiečiai prancūzai atsiskyrė nuo europietiškų tradicijų ir sukūrė savo originalų meną, jie pasiliko prancūziška dvasią ir sentimentus.

Amerikoniškam kontemporary stiliui didelę įtaką turėjo skandinavai. Gavę pasiruošimą ir patyrimą Europoje, jie savo žinias panaudojo naujame krašte. Skandinaviškas stilius turi gerą linijų pajautimą ir žavų paprastumą.

Dabartinis menas yra naujas, šviežias pasireiškimas nuotaikų ir impulsų, kurie visada egzistavo žmogaus prigimtyje.

Pasinaudota Marion Downer "The Story of Design"

• Šeimininkių kampelis

VEDA L. MURAUSKIENĖ

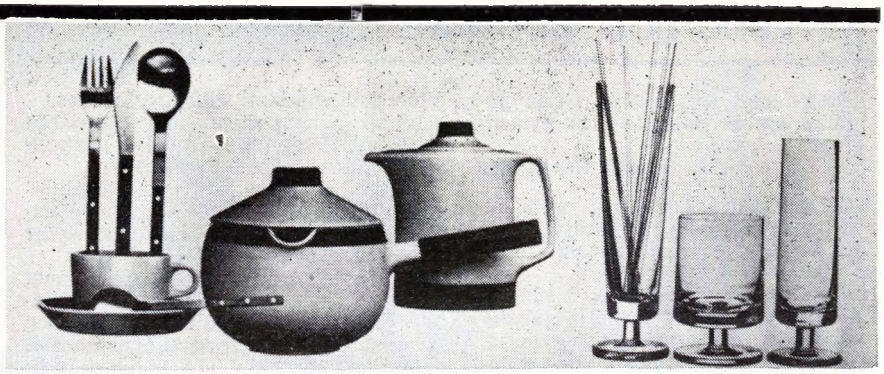

Kiaušiniai

Kiaušiniai turi daug baltymų, riebalų, angliavandenių ir vitaminų A, B, B2, D ir E. Trynys skiriasi nuo baltymo savo sudėtimi. Trynyje yra baltymų, riebalų, vitaminų, truputis vandens ir visai nedaug angliavandenių, o baltyme — baltymų, vandens ir valgomosios druskos.

Daugiausia vartojami vištų kiaušiniai nes juos organizmas geriau įsisavina. Ančių ir žąsų kiaušiniai turi daug riebalų, bet sunkiai virškinami. Vandeninių paukščių kiaušinių nepatariama valgyti žalių, nes juose dažnai būna mikroorganizmų, sukeliančių įvairius susirgimus.

Kiaušinis organizmo suviršk inamas ir visiškai įsisavinamas (be liekanų).

Per lukšto poras į kiaušinį gali patekti mikroorganizmų ir medžiagų, kurios jį sugadina ir suteikia nemalonų skonį. Todėl nereikia kiaušinio liesti rankomis arba virti nešvariame vandenyje. Kiaušinius virti nuplautus. Jų negalima laikyti nevėdinamoje patalpoje, taip pat arti žuvies, svogūnų, naftalino, žibalo ir kitų stiprų kvapą turinčių medžiagų.

Skanus omletas

Omletai gaminami greitai ir lengvai. Juos reikia valgyti karštus. Vienam asmeniui imami 2—3 kiaušiniai. Jie išplakami šluotele arba šakute prieš pat kepimą. Plakti reikia tol, kol trynys ir baltymas pavirs vienoda mase. Bet žiūrėti, kad nesusidarytų putos ir neatsirastų vandens. Omletas bus minkštesnis ir puresnis, jei įpilsite šaukštą šviežio pieno.

Kad omletas gražiau atrodytų, jį reikia kepti keptuvėje su storu dugnu Plonoje keptuvėje kiaušiniai apdega ir omletas netenka išvaizdos ir skonio Geriau didesnė keptuvė. Mažoje keptuvėje kepamas omletas būna storesnis ir kietesnis, nes jį reikia ilgiau kepti. Trijų kiaušinių omletui keptuvės diametras turėtų būti 24—25 centimetrai.

Omletai kepami ant vidutinės ugnies. Paruoštą kiaušinienę reikia kepti karštame, bet nepridegusiame svieste

Sūdyti kiaušinienę reikia prieš pat kepimą. Ji supilama į keptuve ir šakute išlyginama vienuodu sluogsniu. Po to keptuve galima krestelėti, ir omletas lengvai atšoks.

Iškeptą omletą sulenkti perpus ir atsargiai padėti ant lėkštės. Jį galima patepti sviestu, tada omletas žibės ir bus skanesnis.

Omletai būna: paprastas (natūralus), jei jis gaminamas tik iš kiaušinių; farširuotas omletas — įdarytas daržovių piure arba kuo kitu; maišytas omletas arba omletas mozaika — tai smulkiai supiaustyti žali produktai arba smulkiai supiaustytos troškintos daržovės, sumaišytos su kiaušiniene prieš pat kepimą.

Saldūs svogūnėliai

1½ uncijos sviesto,
1 šaukštas alyvų aliejaus,
1 svaras mažyčių svogūnėlių nuluptų galvučių,
3 uncijos razinkų,
1 šakelė čiobrelio "thyme",
1 šakelė petruškų,
1 lauro lapelis,
1¼ puoduko baltojo vyno (dry),
druskos ir pipirų pagal skonį,

Sviestą išleisti storesnėje keptuvėje ir pridėti aliejų, sudėti svogūnėlius ir virti ant lengvos ugnies apie 10 minučių ar kol pasidarys auksinės spalvos. Keptuve nuolat pajudinti. Svogūnėliams iškepus, nusunkti riebalus ir sudėti razinkas, čiobrelį, petrušką, lauro lapelį, druską, pipirus ir vyną. Gerai uždengti ir ant labai lengvos ugnies troškinti apie valandą. Naudojant šaukštą su skylutėmis išgriebti svogūnėlius ir razinkas, sudėti į servavimo inda. Išgriebti prieskonius ir stipriai kaitinti vyną kol pasidarys sirupo tirštumo, užpilti ant svogūnėlių. Duoti šaltus. kaip hors d'oeuvres, prie sukto kumpio, bulvių salotų. etc.

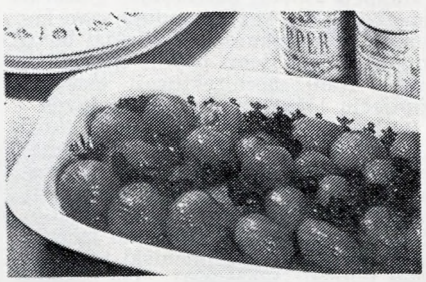

1. Suktas kumpis.

Plonas kumpio riekutes aptepti grietininiu sūriu ir susukti. Sudėti į gražų indelį ir papuošti pamidoro riekutėmis.

2. Bulvių salotos.

Nuskusti 3—4 bulves, supjaustyti stambesniais kūbais ir pasūdytame vandenyje išvirti. Išvirus nusunkti, pridėti tarkuoto svogūno, druskos ir pipiro. Uždėti keletą šaukštų grietinės ar majonezo. Lengvai išmaišyti ir pabarstyti kapotomis petruškomis.

Kumpio ritinėliai

3 kiaušiniai,
1 šaukštas lydyto sviesto,
¼ sv. smulkiai pjaustyto virto kumpio,
4 št. džiovesėlių,
druskos, pipirų ir paprikos,
4 didelės, storesnės, be skylių, virto kumpio riekelės.

Viską gerai sumaišyti, pertepti kumpio riekes ir susukti į ritinėlius. Apkepų formą gerai patepti sviestu, sudėti ritinėlius ir apie pusę valandos (vidutinėje temperatūroje) kepti krosnyje.

"Bone Feme" sriuba

2 dideli porai (leek),
1½ uncijos sviesto,
2 didelės morkos, pjaustytos riekutėmis,
1 svaras bulvių, smulkiai supjaustytų,
1 kotelis saliero, pjaustytas riekutėmis,
3¾ puoduko vandens,
3 šaukštai grietinėlės,
druskos ir cukraus pagal skonį,
papuošimui kapotų petruškų ir kapotų svogūno lapelių.

Porus nuvalyti, nuimti žalius lapus ir supjaustyti. Sviestą išleisti puode ant lengvos ugnies ir sudėti porus su morkomis, pamaišant kol susigers riebalai. Įmaišyti paruoštas bulves ir salierus. Užpilti vandenį ir sudėti prieskonius. Uždengus virti ant lengvos ugnies 25—30 minučių, kol daržovės bus minkštos. Pertrinti per sietą, sudėti į perplautą puodą ir pakaitinti. Jeigu reikalinga, galima atskiesti pienu. Duodant į stalą įmaišyti grietinėlę ir užberti patruškomis bei svogūno lapeliais.

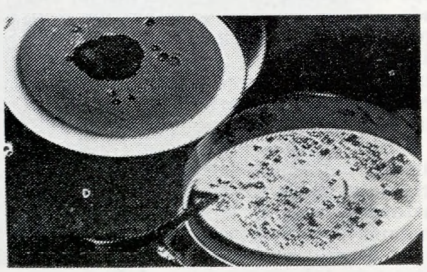

Mėsos Kepalėliai

1½ svaro maltos jautienos mėsos,
1 kiaušinis,
½ puoduko "Quick-cooking oats" avižų košės,
¼ puoduko malto svogūno,
1½ šaukštelio druskos,
¼ šaukštelio pipirų,
2 dėžutės (8 uncijų) pamidorų padažo (sauce),
¼ puoduko marmalado,
1 šaukštelis Worcestershire padažo.

Mėsą, kiaušinį, avižas, svogūną, druską ir pipirus išminkyti, pridėti ½ puoduko pamidorų padažo. Išminkius padaryti 8 mažus pailgus kepalėlius, sudėti į negilų kepimo indą ir kepti prie 450 l. apie 15 minučių.

Į likusį pamidorų padažą sudėti marmaladą, Worcestershire padažą ir gerai išmaišyti. Iš kepimo indo nupilti riebalus ir užpilti pamidorų padažu, kepti dar 10—15 minučių.

Duoti į stalą su išvirtais plačiais makaronais, apšlakstytais sviestu.

Marinuoti viščiukai

2 viščiukai supjaustyti gabaliukais, marinatas:
1 puodukas pamidorų košės "catsup",
½ puoduko vyninio acto,
1 puodukas rudojo cukraus,
1 puodukas vandens,
2 šaukšteliai česnako druskos "garlic salt",
1 šaukštelis oregano,
½ šaukštelio šviežiai malto pipiro,
1 šaukštelis Worcestershire padažo "sauce",
1 vidutinio dydžio svogūnas, smulkiai kapotas.

Padaryti marinatą viską sumaišant ir sudėti į jį viščiuko gabaliukus. Laikyti marinate nemažiau dviejų valandų, geriausia palikti per naktį. Kepti lauke ant "barbecue" anglių arba krosnyje, naudojant itk iš viršaus karštį — "broil". Duoti su virtais ryžiais.

Šviežių žirniukų sriuba

1 poras (leek),
2 uncijos sviesto,
6 viršutiniai saloto lapai (smulkiai piaustyti),
1 svaras šviežių išlukštentų žirnių (gali būti ir šaldyti),
1 šaukštelis druskos,
½ šaukštelio cukraus,
3⅛ puoduko vandens,
papuošimui keletas virtų žirnių.

Porą nuplauti ir supjaustyti. Puode ant lengvos ugnies išleisti 1½ uncijos sviesto; sudėti porus, salotus, žirniukus, druską ir cukrų; uždengus pavirti apie 5 minutes; užpilti vandenį ir virti uždengus, kol žirniukai bus minkšti (10—15 minučių, priklauso nuo žirnių prinokimo). Keletą šaukštelių virtų žirniukų atskirti papuošimui, visą kitą pertrinti per sietą, turint blenderį padaryti purė, sudėti į puodą ir pakaitinti su likusiu sviestu. Duodant į stalą pridėti virtus žirniukus.

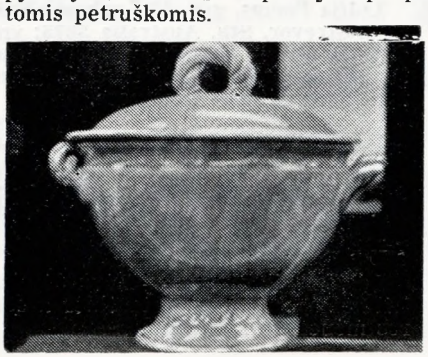

Dešreles pripildyti bulvine koše, pabarstyti paprika, uždėti po gabalėlį to ir kepti krosnyje apie 20 minučių.

Kiaušiniai svogūno padaže

1 uncija sviesto,
8 uncijos pjaustyto svogūno,
2 šaukštai kukurūzų miltų "corn flour"
1⅞ puoduko pieno,
druskos ir pipirų pagal skonį,
5 kietai virti kiaušiniai,
papuošimui apkepintos svogūno riekutės ar kapotos petruškos.

Išleisti sviestą ir pakepinti svogūnus, kol suminkštės, bet neparuduos; gerai išmaišyti kukurūzų miltus. Nuėmus nuo ugnies, lengvai maišant supilti pieną, gražinti vėl ant ugnies ir maišyti kol užvirs, pavirti apie 10 minučių. Pridėti prieskonius pagal skonį.

Kiaušinius supjaustyti pailgomis skiltelėmis, vieną paliekant papuošimui. Kitus sudėti į servavimo indą, užpilti padažu ir lengvai pamaišyti. Ant viršaus išdėstyti vieno kiaušinio supjaustytas skilteles ir apmėtyti apkeptomis petruškomis.

Šviežių Vaisių Saldusis

1 puodukas verdančio vandens,
½ puoduko cukraus,
1 šaukštelis citrinos sunkos,
2 vidutiniai raudoni obuoliai, nelupti tik pjaustyti,
2 bananai, supjaustyti,
2 persikai (peaches) nulupti ir supjaustyti,
1 kriaušė, nulupta ir supjaustyta,
1 puodukas vyšnių (išimti kauliukus),
2 apelsinai, nulupti ir skiltelėmis išskirstyti,
1 puodukas šviežių aviečių,
dėl geresnio skonio ir aromos,
¼-½ puoduko likerio,
plaktos grietinėlės,
marašino vyšnių,
vanilės ledų.

Į verdantį vandenį sudėti cukrų ir citrinos sunką, išmaišyti ir leisti atvėsti, tada sudėti visus paruoštus vaisius, likerį ir išmaišyti. Porą valandų palaikyti šaldytuve.

Duodant į stalą naudoti aukštus stiklus, įdėti po šaukštą vanilės ledų ant viršaus užpilti vaisius ir papuošimui uždėti po šaukštelį plaktos grietinėlės ir marašino vyšnią.

• Rankdarbiai

Senovinės pirštinės (Klaipėdos kraštas), sieninis kilimėlis, kutų pavyzdžiai.

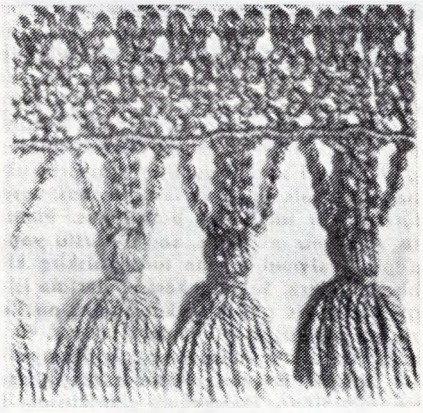

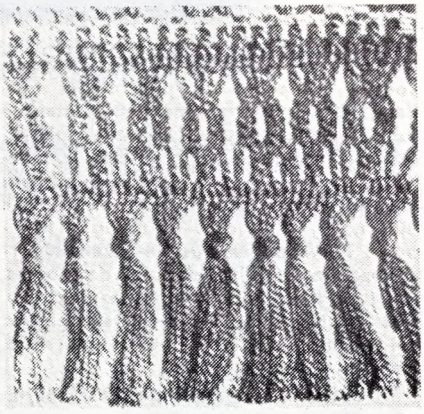

• Laiškai

Būčiau dėkinga, jei į "Moterį" įdėtumėte diabetikams tinkamų tortų ir pyragaičių receptus. Ačiū.

Ona Seputa

(Red.)

Pyragaičiai: 3 trynius išplakti iki putų, sudėti 2 uncijas migdolų miltelių, pusės citrinos tarkuotą žievelę, saldomą medžiagą (sachariną ar kitą — pagal skonį), 2 išplaktus baltymus ir viską sumaišyti. Kepimo formą ištepti sviestu, paruoštą tešlą dėti mažais kupsteliais ir kepti lengvoje temperatūroje. Iškepus pyragaičius sudėti po du, vidų pripildyti plakta grietinėle.

Kavinis tortas: 4 trynius plakti, kol sutirštės, įdėti vieną šaukštą kavos miltelių (instant), išplakti baltymus ir viską lengvai sumaišyti. Kepimo formą patepti sviestu, iškepti du apskritimus, lengvoje temperatūroje. Vidų ir viršų ištepti kremu ir papuošti riešutais. **Kremas:** 1 puodelį vandens, 1 puodelį grietinėlės, pusę vanilės lazdelės (ar ekstrakto), saldomosios medžiagos (pagal skonį) sumaišyti su dviem tryniais ir užvirinti. 3 uncijas (oz.) sviesto gerai išplakti, pridėti 1 unciją smulkiai kapotų ar tarkuotų riešutų ir sumaišyti su atšaldytu kremu.

Lidija Pocius, gyv. 42 Leabrook Drive Rostrevor, Sth. Australia 5073; yra dietetininkė ir norėtų susirašinėti su tos pačios profesijos lietuvėmis gyvenančiomis kituose kraštuose.

• Atsiųsta paminėti

Laiškai Lietuviams — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

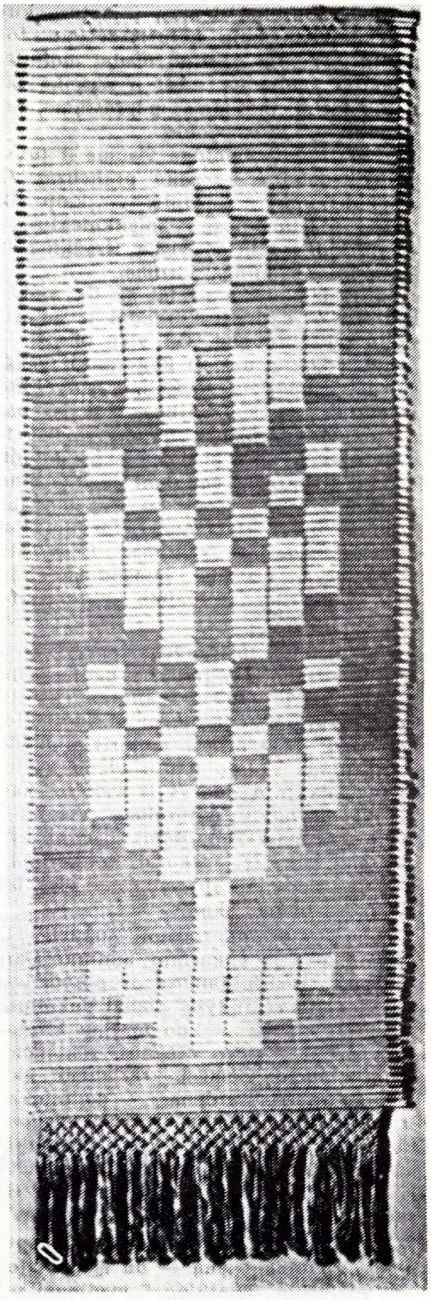

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Virgilijus Kaulius, S.J., Algimantas Kezys, S.J., Marija Smilgaitė, Nijolė Užubalienė

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Dana Kurauskienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

Kalnų Velnias — Agnė Lukšytė; iliustruotas novelių rinkinys; dailininkas — Vaclovas Ratas; 172 pusl.; kaina — 5 dol. 50 c.; tiražas — 1000 egz.; leidėjas — H. Meiliūnas, Box 1653, G. P.O. Sydney, N. S. W., Australia.

Šv. Pranciškaus Varpelis — religinio patriotinio turinio žurnalas; leidžia pranciškonai; red. kun. V. Giedžiūnas, O.F.M.; viršelis dail. P. Jurkaus; kaina metams 3 doleriai; adresas: 680 Bushwick ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S. A.

Lietuvių Dienos — mėnesinis iliustruotas lietuvių-anglų kalbomis lietuvių kultūros ir visuomeninio gyvenimo žurnalas; vyr. redaktorius — Bern. Brazdžionis; leidėjas — A. Skirius; adresas — 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Calif. 90029, USA.; prenumerata metams — $8.

Moterų Dirva — L. R. K. Moterų Sąjungos leidinys; redaktorė — Mrs. Dale Murray; adresas — 3005 N. 124 St., Brookfield, WI, 53005, U. S. A., prenumerata metams — $2.50 Amerikoje, kitur — $3.

Pasaulio Lietuvis — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos leidinys; redaktorius — Stasys Barzdukas; adresas — 18308 Hiler Ave., Cleveland, Ohio 44119, U. S. A.; prenumerata metams — $2.

Mintis — politikos ir kultūros žurnalas; leidžia Liet. Socialdemokratų Partijos Užs. delegatūra; redaguoja red. komisija, vyr. red. J. Vilčinskas; adresas: 1 Ladbroke Gardens, London, W. 11. Great Britain; vieno numerio kaina 2 dol.

Ateitis — Moksleivių Ateitininkų Sąjungos Leidinys; red. kolektyvas; red. adresas: 7121 South Francisco Ave., Chicago, Ill. 60629, U. S. A.; prenumerata 7 dol. metams (10 numerių).

Rytmečio Žara — Kristijono Donelaičio Aukštesniosios Lituanistinės Mokyklos moksleivių metraštis 1970-1971 mokslo metai; 103 pusl. iliustruotas leidinys; viršelis dail. P. Aleksos; nuotraukos V. Noreikos; spaudė M. Morkūno spaustuvė Čikagoje; metraštį redagavo mok. Sofija Jelionienė; turinyje — moksleivių kūryba ir piešiniai.

Šv. Kazimiero — Himnas Marijai — vertė J. Tyruolis; išleido Tėvai Pranciškonai; 29 psl.; kaina 1 doleris.

Naujoji Viltis — politikos ir kultūros žurnalas; red. kolegijos pirm. **Dr. J. Balys;** leidėjai: L. S. I. K. Neo-Lithuania ir A. L. T. S.; administracijos adresas: 7150 So Spaulding ave, Chicago, Ill. 60629, U. S. A. prenumerata: 4 doleriai metam (du numeriai).

Skautija — Lietuvių Skautų sąjungos vadovybės biuletenis; redaguoja redakcinis kolektyvas: A. Saulaitis, R. Gudaitienė, Č. Kiliulis; administracijos adresas: K. Šimėnas, 45 Alban St., Dorchester, Mass. 02124, U.S.A.

Ištikimoji Žolė — Anatolijus Kairys; Lietuvos Atgimimo sąjūdžio leidinys; mecenatai J. J. Valiušaičiai; dailininkas A. Rūkštelė; tiražas 1100 egz. 254 pusl. Kaina nepažymėta.

Een Steen Heeft Geen Hart — Lietuvių poezijos antologija flamų kalba — redagavo, sudarė ir įvadą apie Lietuvą parašė — **Zenta Tenisonaitė;** įvadą apie liet. literatūrą — **A. Vaičiulaitis;** turinyje: 40 autorių, pradedant Maironiu ir baigiant Saulaityte.

Knyga gražiai ir skoningai išleista

Museum Review — Balzeko Lietuvių Kultūros Muzėjaus Čikagoje Biuletenis.

Švietimo Gairės — lietuviškojo ugdymo žurnalas; leidžia — ALB Švietimo Taryba; vyr. redaktorius — Petras Maldeikis; adresas — 7031 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629, U. S. A.; prenumerata metams — $2.

Liet. Kat. Moterų Organizacijų Pasaulinės Sąjungos Žinios — Adresas: LKMOPS žinios, c/o Mrs. A. Radzivanas, 84—16 110th St. Richmond Hill, N.Y. 11418.

Šaltinis — tikybinės ir tautinės minties žurnalas; leidžia — Šv. Kazimiero S-ga; redaktorius - kun. S. Matulis M. I. C., adresas — 16, Hound Rd., West Bridgford Nottingham NG2 6AH, England; prenumerata metams — 15 šil. (2 dol.).

Krivūlė — Vak. Europos Lietuvių Sielovados leidinys; red. kun. P. Celiešius; 8939 Bad Woerishofen, Kirchenstrasse 5, W. Germany; vieno nr. kaina — 0.35 dol.

GARBĖS PRENUMERATOS.

Balčiūnienė M., Woodhaven, N. Y., Didžiulienė S., Cicero, Ill., Griškelienė O., Chicago, Ill., Mačiuikienė A., Chicago, Ill., Skardžiuvienė B., Washington,, D. C.

ŽURNALUI AUKOJO:

$5.00 — Gylienė J., Chicago, Ill.

$4.00 — Krasauskienė E., Chicago, Ill., Modestavičienė F., Cleveland, Ohio.

$2.00—Čiakienė E., E. Chicago, Ind., Gedvilienė S., Chicago, Ill, Leonaitienė K., Chicago, Ill. Mickevičienė M., Chicago, Ill., Petrušaitienė B., Baysville, Ont.

$1.00 — Adickienė S., Chicago, Ill., Beržinienė T., Cicero, Ill., Lukoševičienė O., Woodhaven, N. Y., Remeikienė, L., Sudbury, Ont., Sadauskienė J., Oak Park, Ill., Skeivienė A., Chicagoo, Ill., Vitkuvienė A., W. Hartford, Conn.

AR NEPAMIRŠOTE GRĄŽINTI

"DIDŽIOJO LAIMIKIO"

BILIETŲ ŠAKNELES?

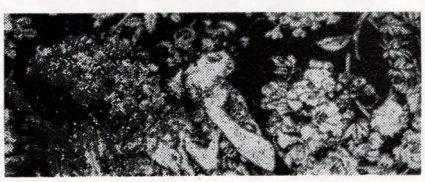

Laimėjimų paskirstymas įvyks š. m. lapkričio mėn. 7 d. Toronte, laike K. L. K. Mot. D-jos Centro valdybos rengiamo simpoziumo.

Administracija